ЎзССР Давлат китоб палатаси
Инв. №

ТОШКЕНТ ОҚШОМИ

Ижтимоий-сиёсий шаҳар газетаси

Газета 1966 йил 1 июлдан чиқа бошлаган

№ 173 (8. 371) ◆ 1993 йил 28 сентябрь, сешанба ◆ Сотувда эркин нархда

* *Меҳнат жамоаларида*

КЎП НАРСАГА ҚОДИР

РИХСИВОЙ ака корхона дарвозасидан кираркан, кўнгли алланечук ўзгариб кетди. Шу зайлда у то цехга келгунча бундан 30 йил аввал бу ерлар қай аҳволда бўлганлигини ўзича эслаб қўйди. Кўнгли очиқ, нима нарса бўлса касбдошлари билан баҳам кўрадиган бу инсон цех бошлиғи Галинанинг олдига бориб, хаёлидан кечган фикрларни унга гапира бошлади:

— Кейинги вақтда корхонамиз жуда ўзгариб, чиройи очилиб кетди-да.

— Ҳа, ишчилар учун барча шароитлар яратиб берилмоқда.

«Ўзбек қоғози» ҳиссадорлик корхонасида яратилаётган шароитлар чинакамига ишчилар таърифлагандек. Бу ерда меҳнат қилаётганлар шу севимли корхоналари шуҳратини оширишга ҳаракат қилишмоқда.

Бозор иқтисодиёти туфайли танқис бўлиб қолган барча учун керакли бўлган қоғоз, картон, оддий дафтар, умумий дафтар ва бошқа шунга ўхшаш таркибида қоғоз бўлган маҳсулотлар шу корхонада ишлаб чиқарилади.

Оқ қоғоз цехининг фахрий ишчиси Рихсивой Нажимов ва цех бошлиғи Галина Қуйдинадан ўзларининг иш фаолиятлари ҳақида гапириб беришларини сўрадик.

— Цехимизда 120 киши меҳнат қилади. Улар ёшларидан қатъи назар худди бир оиланинг фарзандларидек ишлашади. Зиммамизга биргина шаҳримиз эмас, балки бутун республикамизни қоғоз маҳсулотлари билан таъминлаш юкланган. Шунинг учун ҳам амалга оширилиши лозим бўлган юмушлар бафуржа ҳал қилинади. Вужудга келган муаммо эса тезда ўз ечимини топади.

Цехимизда бир кун давомида 15 хил турдаги маҳсулот ишлаб чиқарилади. Унинг тўрт хили умумий, икки хили оддий дафтарлардир. Қолганлари эса қоғозни исроф қилмаслик мақсадида болаларнинг расм чизадиган альбомлари, кичик ҳажмдаги ён дафтарчалар ва шунга ўхшаш маҳсулотлардан иборатдир. Жами бир кунда 360 минг дона оддий дафтар, 43 мингта (96 варақли) умумий дафтарлар ишлаб чиқаряпмиз.

«Ўзбек қоғози» ҳиссадорлик корхонасининг биргина мана шу оқ қоғоз цехида кўплаб меҳнат фахрийлари ишлашади. Шунингдек, бу ерда оилавий сулолалар ҳам бор. Ўн олти йилдан бери меҳнат қилаётган Нина Ихтисанова турмуш ўртоғи ва келини билан ишламоқда.

Кўп ишга қодир бўлган кўп миллатли аҳил жамоанинг ўз олдига қўйган мақсадлари юксак.

Гулзода АБДУЛЛА қизи.

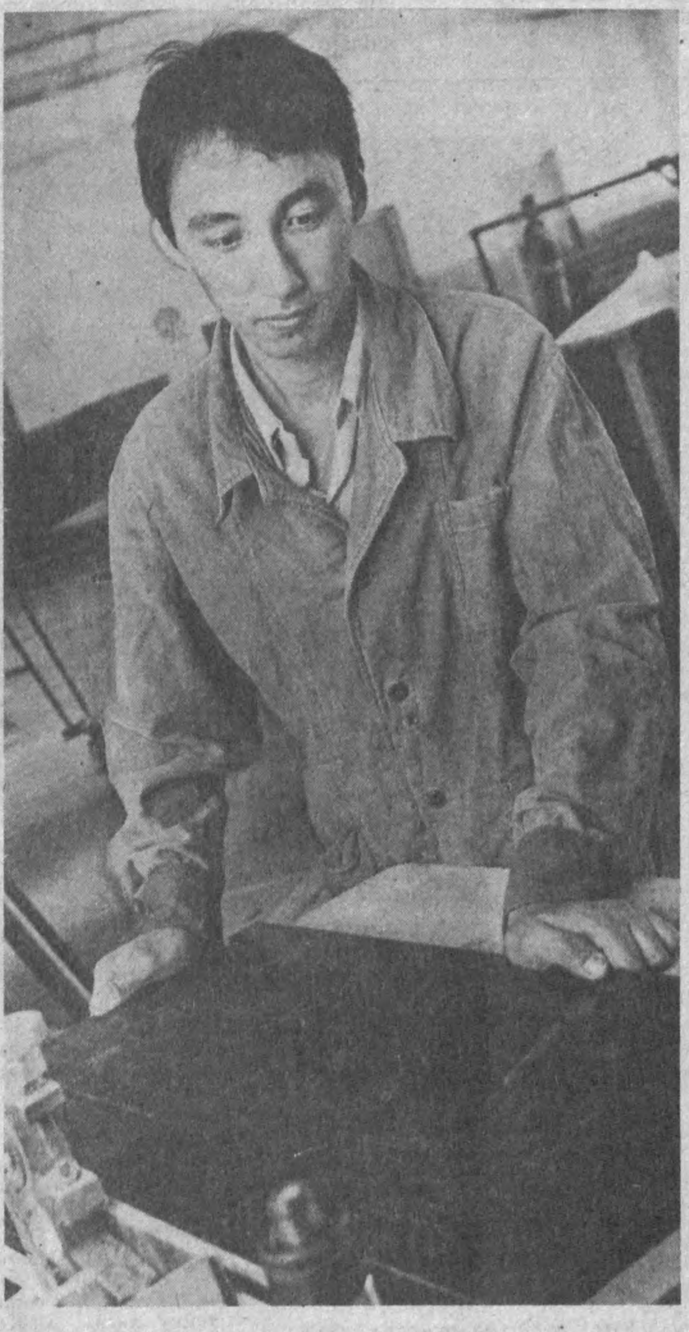

Кейинги пайтларда «Тошкент» мебель ишлаб чиқариш бирлашмаси ишчи ва хизматчилари бозор иқтисодиёти талабларига жавоб берадиган маҳсулот ишлаб чиқаришга ҳаракат қилишмоқда. Бунда ўз касбини яхши ўзлаштириб олишган Маҳфуза Комилова ҳамда Мажид Усмадиёровларнинг ҳам ўзига яраша ҳиссалари бор.

СУРАТЛАРДА: Маҳфуза Комилова ва Мажид Усмадиёровлар.

Виктор Бегаев суратлари.

Бугунги кун нафаси

РЕСПУБЛИКАМИЗДА

● Жиззах, Наманган ва Сурхондарё вилоятлари фаолларининг йиғилишида Ўзбекистон Олий Кенгаши XIII сессияси қарорлари ва республика Президенти Ислом Каримовнинг «Ўзбекистон — бозор муносабатларига ўтишнинг ўзига хос йўли» китобидаги қоида ва хулосалардан келиб чиқадиган вазифалар муҳокама этилди.

● Самарқандда бутун дунё ҳакимларининг XI халқаро анжумани иш бошлади. Унда Ҳамдўстлик давлатлари, АҚШ, Англия, Канада, Австрия, Швеция, Финляндия, Германия, Франция сингари мамлакатлардан юздан кўпроқ шифокор олим қатнашмоқда.

● Китоб туманидаги «Зарафшон» давлат хўжалиги пахтакорлари йиллик режани бажардилар. Улар ҳар гектар ердан ўртача 23 центнердан ҳосил йиғиштириб олиб, 500 тоннадан кўпроқ пахта тайёрладилар.

● Бухоро телестудияси ўзининг дастлабки бир соатлик дастурини кўрсатди. Ўзбек, тожик ва рус тилларида олиб борилган бу эшиттиришдан Баҳоуддин Нақшбанд таваллудининг 675 йиллиги тантанали байрам қилиниши, вилоят иқтисодий, ижтимоий ва маданий ҳаётига оид материаллар ўрин олди.

ҲАМДЎСТЛИКДА

● Россия Президенти Борис Ельцин парламент ва Президент сайловларини бир вақтда ўтказишга рози эмаслиги тўғрисида баёнот берди.

● Грузия раҳбари Эдуард Шеварднадзе Россия раҳбариятига йўллаган мактубида грузин томони Сухумидаги урушни ютқазганлигини билдирди.

● Кеча Абхазия Олий Кенгаши раисининг ўринбосари Сократ Жинжолия бошчилигидаги Абхазия делегацияси Москвада бўлгандан сўнг Женевага йўл олди. Бу ерда абхаз томони Бирлашган Миллатлар Ташкилоти воситачилигида Грузия билан музокаралар ўтказиш ва 30 сентябрь соат 12 дан ўт очишни тўхтатишни таклиф қилиш ниятида.

● Румыния Бош вазири Николае Вэкэрою Москвада Россия Бош вазири Виктор Черномирдин билан икки томонлама иқтисодий муносабатларни ривожлантириш юзасидан музокаралар ўтказди.

● Россия Бош вазирининг биринчи ўринбосари Егор Гайдар «Останкино» телекомпаниясига берган интервьюсида молиявий барқарорликнинг дастлабки белгилари пайдо бўлиши биланоқ Россияда хорижий валютанинг муомалада бўлиши тақиқланишини айтди.

● Тоғли Қорабоғ маъмурлари Россия ва Озарбайжон раҳбарияти билан аҳдлашувга мувофиқ гаровга олинган тўққиз кишини ва 5 нафар озарбайжон ҳарбий асирини озод этдилар. Улар ўз вақтида Озарбайжонда арман тарафида жанг қилган 6 нафар Россия ҳарбий хизматчисига алмаштирилди.

ХОРИЖДА

● Бирлашган Миллатлар Ташкилоти Бош ассамблеясининг 48-сессиясида уч ҳафта давомида умумсиёсий мусоҳаба бўлиб ўтади. Унда сўзга чиқиш учун 170 давлат вакили ёзилган.

● Халқаро қайта таъмирлаш ва тараққиёт банки Вашингтонда «Шарқий Осиё мўъжизаси» маърузасини эълон қилди. Унда бутун жаҳонда иқтисодий тараққиёт суръатлари пасайганлигига қарамасдан ўтган йили Шарқий Осиёда иқтисодий ўсиш суръати 8, 9 фоизга етганлиги қайд этилган. Бу минтақа АҚШ иқтисодиётига нисбатан 3 баравар тез суръатларда ривожланяпти.

● Хитой Жаҳон банки қарзларни энг кўп олувчи давлат экан. 1993 молиявий йилда у Жаҳон банки томонидан ажратилган жами 23,7 миллиард доллар қарзнинг 3,7 миллиард долларини олибди. Кўп қарз олувчилар рўйхатида Хитойдан сўнг Ҳиндистон, Аргентина, Россия ва Мексика турибди.

● Бугун Юрмалада Россия қўшинларини Латвиядан олиб чиқиб кетиш муаммосига бағишланган Россия — Латвия музокаралари давом эттирилади. Латвия томони Россия қўшинларини шу йил охиригача мамлакатдан олиб чиқиб кетишини талаб этмоқда.

● Япония Бош вазири Россия Президентининг 12—14 октябрда Токиога расмий ташриф билан келишини табриклашини айтди. Япония томони бу ташриф «шимолий ҳудудлар» тўғрисидаги масалада ижобий силжишлар келтириши мумкинлигига умид боғлаяпти.

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ВАЗИРЛАР МАҲКАМАСИНИНГ ҚАРОРИ

ҲАРБИЙ ВА МУҚОБИЛ ХИЗМАТНИНГ БЕЛГИЛАНГАН МУДДАТЛАРИНИ ЎТАГАН ШАХСЛАРНИ ҚУРОЛЛИ КУЧЛАР, ЧЕГАРА ВА ИЧКИ ҚЎШИНЛАР САФИДАН БЎШАТИШ ВА ФУҚАРОЛАРНИ НАВБАТДАГИ ҲАРБИЙ ВА МУҚОБИЛ ХИЗМАТГА ЧАҚИРИШ ТЎҒРИСИДА

Ўзбекистон Республикасининг «Умумий ҳарбий мажбурият ва ҳарбий хизмат ҳақида» ва «Муқобил хизмат ҳақида»ги қонунларига биноан Вазирлар Маҳкамаси қарор қилади:

1. Ҳарбий ва муқобил хизматнинг белгиланган муддатларини ўтаган шахслар Ўзбекистон Республикасининг қуролли кучлари, чегара ва ички қўшинлари сафидан бўшатилсин.

2. 1993 йил ноябрь-декабрь ойларида Ўзбекистон Республикасининг 1966—1975 йилларда туғилган ва чақириқдан қолдириш ҳуқуқи бўлмаган фуқаролари ҳарбий ва муқобил хизматга чақирилсин.

Вазирлар Маҳкамасининг Раиси

И. КАРИМОВ.

Тошкент шаҳри,
1993 йил 23 сентябрь.

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ВАЗИРЛАР МАҲКАМАСИНИНГ ҚАРОРИ

З. И. ЕСЕНБОЕВНИ ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ МАТБУОТИНИ ҚЎЛЛАБ-ҚУВВАТЛОВЧИ ЖАМҒАРМА БОШҚАРУВИНИНГ РАИСИ ЭТИБ ТАЙИНЛАШ ТЎҒРИСИДА

Вазирлар Маҳкамаси **қарор қилади:**

Зиёд Исломович Есенбоев Ўзбекистон Республикаси матбуотини қўллаб-қувватловчи жамғарма бошқарувининг раиси этиб тайинлансин.

Вазирлар Маҳкамасининг Раиси

И. КАРИМОВ.

Тошкент шаҳри,
1993 йил 24 сентябрь.

* *ХДП: халқ орасида*

МЕҲНАТКАШЛАР БИЛАН ОШКОРА МУЛОҚОТ

ЎЗБЕКИСТОН ХДП Тошкент шаҳар кенгаши кўпроқ омманинг ичига кириб бориш, ўз фаолиятида янгиланиш, амалий иш орқали олға интилишни мақсад қилиб олган. Бундан ташқари, жойлардаги бошланғич партия ташкилотларида олиб борилаётган ишлар билан яқиндан танишиб, керакли маслаҳатлар берилади. Шу боис ҳам ХДП шаҳар кенгаши ўзининг навбатдаги ижроия бюросини 1-пойабзал фабрикасида ўтказди.

1-пойабзал фабрикаси бошланғич партия ташкилоти фаолияти тўғрисида ёшлар ташкилоти котиби Ф. Зайнутдинов, фабрикада ёшлар ҳаёти ва ишлаб чиқаришдаги иштироки тўғрисида фабрика директори Т. Олимжоновларнинг маърузалари тингланди.

Шундан сўнг, Ўзбекистон халқ демократик партияси Тошкент шаҳар кенгашининг биринчи котиби Ш. Шоисломов сўзга чиқиб, Тошкент шаҳар кенгашининг республикамиз мустақиллигини мустаҳкамлаш йўлида олиб бораётган ишлари, Ўзбекистон Республикаси Олий Кенгашининг ўн учинчи сессияси якунлари, ўз навбатида Ўзбекистон ХДП Тошкент шаҳар кенгашининг бундан кейинги вазифалари ҳақида тўхталди.

Шунингдек, мазкур йиғинда Ўзбекистон ХДП Тошкент шаҳар кенгаши мафкура бўлими мудири Н. Ғиёсовнинг Ўзбекистон Республикаси Президенти Ислом Каримовнинг Ўзбекистон Олий Кенгаши XIII сессиясидаги маърузасида баён этилган қоида ва хулосаларни бошланғич партия ташкилотлари кенг оммага тарғиб қилиш тўғрисидаги ахбороти тингланди. Сессия материалларини тарғиб қилиш мақсадида сиёсий мулоқотлар ўтказиш ҳақида қарор қабул қилинди. Умуман, кейинги пайтларда турли мавзуларда ўтказилаётган сиёсий мулоқотлар қатнашчилар томонидан қизғин маъқулланди.

Ижроия бюрода 1 октябрь — Халқаро қариялар кунини ўтказиш хусусида ва бу ишга катта масъулият билан ёндошиш таъкидланди. Бу борадаги шаҳар партия кенгашининг режаси тасдиқланди.

1-пойабзал фабрикасида бўлиб ўтган Ўзбекистон ХДП Тошкент шаҳар кенгашининг кўчма ижроия бюроси фабрика ишчилари эътиборини ўзига жалб этди. Унда қатнашганлар партия ўз фаолиятини меҳнаткашлар билан юзма-юз учрашувлар ўтказиб, улар билан очиқ мулоқотларни кўпроқ ташкил қилсагина, унинг нуфузи янада ошажагини билдирдилар.

Ижроия бюро кўрилган барча масалалар юзасидан тегишли қарорлар қабул қилди.

Эркин ЭСИРГАДИЕВ.

* *«Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисига сайловлар тўғрисида»ги Қонун лойиҳаси—муҳокамада*

ҲАР ЖИҲАТДАН ПУХТА БЎЛСИН

ХАЛҚИМИЗ қизиқиб ва орзиқиб кутган «Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисига сайловлар тўғрисида»ги Ўзбекистон Республикасининг Қонуни лойиҳаси матбуотда эълон қилиниши билан уни синчиклаб ва қайта-қайта ўқиб чиқдим. Лойиҳа жуда кўпчилик мутахассисларнинг иштирокида тайёрланганлиги сезилиб турибди. Айниқса, ҳуқуқшунос ва иқтисодчи мутахассислар катта меҳнат қилганлар.

Лойиҳанинг 1-моддасидаёқ бундан аввалги 500 депутат ўрнига 150 депутат сайланиши билдирилиши жуда мақбулдир. Бу билан чинакам парламент типидаги давлат бўлаётганлигимиз ойдинлашса, иккинчидан қолган 350 сайлов округи ва улардан сайланадиган депутатларга сарфланадиган ҳаражат иқтисод бўлади. Бозор иқтисодиёти шароитида бунда тежамкорликка эришиш жуда мақбулдир. Лойиҳанинг 2-моддасидаги «Олий Мажлис депутатлигига (сайлов кунигача 25 ёшга тўлган Ўзбекистон фуқароларининг) номзод бўлиши мумкинлиги ҳақида»ги жумла ҳам ғоят мақбул.

Аммо шу модданинг «Сайлов кунигача 25 ёшга тўлган Ўзбекистон фуқаролари Олий Мажлисга сайланиш ҳуқуқига эгадирлар» деган жумласини «Сайлов кунигача 25 ёшга тўлган Ўзбекистон фуқаролари Олий Мажлис депутатлигига сайланиш ҳуқуқига эгадирлар» деб таҳрир қилинса мақсадга мувофиқ бўларди. Чунки, сайловчи Олий Мажлисга эмас, Олий Мажлис депутатлигига номзод кўрсатади ва уни сайлайди. Депутатлар йиғини Олий Мажлисдир. Депутатликка номзод ёшининг аввалги сайловлардагидек 18 эмас, 25 этиб кўрсатилиши ҳам айни муддао. Негаки, ҳар бир киши 25 ёшда анча ўзини тутиб, идора қилиб ҳаёт тажрибалари ортган бўлади.

Участка сайлов комиссиясининг раиси, раис ўринбосари, комиссия котиби ва аъзолари бирор-бир сиёсий партия ва ҳаракатнинг аъзоси бўлишлари мумкин эмас, деган фикрга юз фоиз қўшиламан. Жуда оқилона фикр.

Лойиҳанинг 26-моддасида «Сайлов округидан ташқари яшовчи депутатликка номзод ҳам сайлов округига келиш ва ундан турар жойига қайтишда (таксидан ташқари) транспортларда текин юриш ҳуқуқига эга»лиги таъкидланган. Бу жуда яхши, лекин депутатликка номзоднинг ишончли вакили бундай ҳолатда нима қилади? У ҳам текин юрадими ёки пул тўлайдими? Ахир, депутатликка номзоднинг аксарияти бу галги сайловда сайлов округидан ташқаридан кўрсатилиши муқаррар. Шундай бўлгач, ҳар бир депутатликка номзод ўзини яхши билган кишиларни ишончли вакил этиб танлайди. Номзод ва ишончли вакил сўзсиз сайловчилар билан учрашувларга бирга боради. Шундай пайтда депутатликка номзод транспортда текин юрса-ю, ишончли вакил пул тўласа тўғри бўладими?! Шунинг учун депутатликка номзоднинг ишончли вакили ва унинг транспортда қатнови (пуллик ёки пулсиз) ҳақида лойиҳага аниқлик киритилишини таклиф қилар эдим.

44-моддада «Башарти, сайловларда сайловчилар рўйхатига киритилган сайловчиларнинг ярмидан ками иштирок этган бўлса, сайлов бўлмаган деб ҳисобланади», дейилган. Агарда, сайловларда сайловчилар рўйхатига киритилган сайловчиларнинг 50 фоизи иштирок этса, у ҳолда қандай хулосага келинади? Лойиҳа қайта кўрилаётганда шундай муаммолар инобатга олиниши ва бирор аниқ фикрга келинишини истардим.

Ҳудойназар ҒОЙИБОВ,
Ўзбекистон ХДПсининг Чилонзор туманидаги 1-ўрам партия ташкилоти котиби.

ЎЗАРО ҲАМЖИҲАТЛИК ЙЎЛИДА

МИРЗО Улуғбек тумани ҳокимлигида ички ишлар бошқармаси, уй-жой ишлаб чиқариш-таъмирлаш корхоналарининг раҳбарлари ҳамда маҳалла комитетлари раисларининг учрашуви бўлиб ўтди. Унда туман ҳудудида уй-жой ишлаб чиқариш-таъмирлаш борасида мавжуд камчиликларни бартараф этиш ҳамда ҳудудий милиция инспекторларининг фаолиятини яхшилаш, туман ҳокимлигида маҳалла комитетларининг раислари билан бўлиб ўтган учрашувда қайд этилган муаммоларни ўз вақтида ҳал қилишга доир масалалар муҳокама қилинди.

Биринчи масала бўйича туманда уй-жойларнинг ҳозирги аҳволи ва қишга тайёргарлик юзасидан олиб борилаётган амалий ишлар чуқур таҳлил қилинди. Ўтказилган текширишларда маълум бўлишича, жорий йил мобайнида маҳаллалар ва мавзеларда таъмирланмаган, ночор аҳволдаги уйлар кўп экан. Шунга мувофиқ бу масала юзасидан аниқ режа ишлаб чиқилиб, камчиликларни қисқа муддат ичида бартараф этиш учун масъул мутасаддилар белгиланди.

Иккинчи масала юзасидан туман ички ишлар бошқармасининг бошлиғи Юрий Салишев, ҳудудий милиция инспекторларининг фаолиятини яхшилаш ва шу йил 21 сентябрда туман ҳокимининг маҳалла комитетлари раислари билан бўлиб ўтган учрашувида қайд этилган камчиликларни бартараф этиш режалари тўғрисида маълумот берди. Нотиқ ўз сўзида туманнинг 5, 19, 16, 59-маҳалла инспекторларининг фаолияти қониқарсиз эканлигига тўхталиб ўтди. Шунингдек, баъзи маҳалла комитетлари билан бириктирилган милиция инспекторлари ўртасидаги ҳамкорликнинг суст олиб борилаётганлиги, бу эса ўз навбатида турли хил қарама-қаршиликлар, майда жиноятларни келтириб чиқараётганлиги ҳақида гапирди.

Шу масала юзасидан сўзга чиққан туман ички ишлар бошқармаси биринчи профилактик хизмат бўлимининг бошлиғи Файзулла Мамаражабов, туман маҳаллалар ишини мувофиқлаштириш кенгашининг раиси Сайфулла Оқмирзаев ва бошқалар тинчлик-осойишталикни сақлашда маҳалла комитетлари билан ҳудудий инспекторларнинг баҳамжиҳат бўлиб ишлашлари муҳим аҳамиятга молик эканлигини алоҳида таъкидладилар. Ҳар икки масала юзасидан аниқ режалар белгиланди.

Учрашувда Ўзбекистон Республикаси Ички ишлар вазирлиги профилактик ишлар бўлими бошлиғининг ўринбосари Шожалил Шомирзаев иштирок этди.

Нодира СОБИРОВА.

Замонавий дастурлар танлови

ФАН ва техниканинг муттасил ривожланиши туфайли электрон-ҳисоблаш машиналарига бўлган талаб тобора ортиб бормоқда. Шу муносабат билан республикамизда бу соҳани янада ривожлантиришга катта аҳамият бериляпти. Яқинда республика ўқув-услубиёт марказида бўлиб ўтган «Компьютер саводхонлиги бўйича ўқув услубий адабиётлар ва педагогик дастурлар кўргазмаси»нинг ташкил қилиниши ҳам бунга яққол мисол бўла олади.

Республика мустақиллигининг икки йиллигига бағишлаб ўтказилган бу кўргазмада халқ таълими тизимининг барча соҳалари вакиллари ўз ишлари билан иштирок этдилар.

— Кўргазмани ташкил қилишдан кўзланган мақсад, — дейди республика ўқув-услубиёт маркази информатика бўлимининг бошлиғи Баҳодир Болтабоев, — информатика борасидаги ўқув-услубий адабиётларни бир ерга йиғиб, жамлаб, уларни ўқув қўлланмаси сифатида республика мактабларига ўтказишдир. Чунки вилоятларда информатика бўйича олиб борилаётган яхши ишлар, муҳим ўқув қўлланмалари жуда кўп. Биз уларнинг ишларини, ишлаб чиққан дастурларини ўрганиб, республикага тадбиқ этамиз. Шунингдек, бу соҳада малакали мутахассисларни тайёрлаш ва кейинги режаларни биргаликда ишлаб чиқишни ҳам мақсад қилганмиз.

Кўргазмага республика бўйича 82 номда ўқув-педагогик дастурлар иши ҳамда 70 номда услубий-адабиётлар тавсия қилинди. Улар асосан мамлакатимизда кенг тарқалган, «Кровес—8», «Тошкент», «Ямаха», «Корверд», «Кровес—16», «1 ВМ» шаклидаги компьютерларда ишлаб чиқилган дастурлардир. Шунингдек, ўқув қуроллари ҳам намойиш этилди.

Кўргазмада Тошкент шаҳри, Бухоро ҳамда Наманган вилоятлари вакиллари фаол қатнашдилар. Улар тавсия қилган ишлар ҳайъат томонидан юқори баҳоланди. Масалан, Тошкент шаҳри ўқув юртларида тайёрланган ўқув педагогик дастурлар, тест дастур воситалари, олимпиада масалаларини ечиш қўлланмалари, Бухоро вилоятининг 8-11-синфлар учун ўқув қўлланмалари, Наманган вилоятининг информатика фанини ўқитиш бўйича тавсиялари, кўрсатмалари энг яхши ишлар деб топилди.

— Ўқитувчилар, информатика мутахассислари томонидан яратилган, муҳим аҳамиятга молик ўқув-услубий адабиётлар, қўлланмалар ва педагогик дастур воситаларини топиш, аниқлаш ва республикага оммалаштиришда мазкур кўргазманинг ташкил қилинганини айни муддаодир, — дейди кўргазманинг асосий ташкилотчиларидан бири, республика информатика ўқитувчилари ва мутахассисларининг «Истиқбол» уюшмаси директори Толибжон Ҳайдаров. — Бизнинг уюшмамиз ана шу аниқланган энг яхши ишлар, қўлланмалар муаллифлари, ташкилотлар мутахассислари билан ҳамкорлик қилиш учун шартномалар тузишни ҳам кўзда тутмоқда. Очиғини айтиш керак, республикамиз информатика фанини ўқитиш учун беш-олти муаллиф тузган ўқув қўлланмалари билан чегараланиб қолмоқда. Ваҳоланки, кўргазмада жуда яхши, бутун республикага тадбиқ қилишга лойиқ ишлар таклиф қилинган. Демак, истеъдодлар бор, фақат уларни бир ерга йиғиш керак. Кўргазмани ўтказишдан мақсад ҳам информатика соҳасидаги билимларни жамлашдан иборат.

Шаҳримизнинг Миробод тумани 94-мактаб ўқувчилари И. Вакушев ҳамда А. Ереминлар кўргазмада ўзлари ишлаб чиққан педагогик дастур воситалари билан, Юнусобод туманидан мактаб ўқувчиси Шоҳрўз Ашуров эса устози билан ҳамкорликда тайёрлаган қўлланмалари билан қатнашдилар.

Кўргазма жуда қизиқарли ва мароқли ўтди. Унда Ўзбекистон Республикаси халқ таълими вазирлигининг биринчи даражали дипломи билан Тошкент шаҳри, Наманган ва Бухоро вилояти иштирокчилари тақдирландилар.

Назира СОДИҚОВА.

** Бозор тадбиркорликни ёқтиради*

ШАРТНОМА АСОСИДА ИШЛАШЯПТИ

ШАҲРИМИЗДАГИ энг йирик корхоналардан бири бўлган «Тўқимачилик комбинати» Тошкент ип-газлама ишлаб чиқариш бирлашмаси кўплаб ишчи ва хизматчилари янги усулга ўтиб ишлашмоқда. Бу усулнинг қулай ва афзалликлари ҳақида корхонанинг йигирув-тўқув фабрикаси бош муҳандиси Сулаймон Сулаймоновга бир нечта саволлар билан мурожаат этдик.

— Сулаймон Иброҳимович, ҳозир барча ишлаб чиқаришларда шартнома усулига ўтиб ишлаш оммавий тус олмоқда. Сизларда бу борада қандай ишлар олиб борилияпти?

— Фабрикамизда янгича усул тарафдорлари кўплаб топилади. Яқин кунлар ичида барча ишчи ва хизматчилар шу усулга тўла ўтиб бўлишади. Бу йилги тузилаётган шартнома ўтган йиллардагига қараганда бирмунча фарқ қилади. Илгари ҳар бир ишчи билан 1-5 йилгача шартнома тузилган бўлса, эндиликда у узоғи билан 2 йил муддатга имзоланмоқда. Илгари иш режасини 100 фоизга бажарган ёки 120 фоиз қилиб адо этган ишчи ҳам бир хил мукофот оларди. Йиллик бериладиган мукофот пули ҳам бир хил эди. Ваҳоланки, бажарилган фоизларда фарқ катта. Натижада ишчилар орасида турли хил гаплар кўпаярди. Масалан улар: «Нима учун мен белгиланган режани 120 фоиз қилиб бажарсаму мукофот пулим режани 100 фоиз қилиб уддалаганники билан тенг» деган ҳақли саволни беришарди. Айнан мана шундай эътирозларга шартнома усулига ўтиб ишлаш туфайли чек қўйилди.

— Айтингчи, янги ишга келган ишчи билан ҳам шартнома тузиладими? Ахир у ҳали иш жойи, қолаверса мураккаб техникалар билан тўла танишиб улгурмаган бўладику?

— Бундайларга биз аввало ўша ўзи танлаган мутахассислик бўйича таълим берамиз. Ойига 2,5 минг сўмдан ҳақ ҳамда 100 фоиз мукофот пули тўланади. Улар малака ошириш учун тажрибали ишчиларга бириктириб қўйилади. Кейин мустақил равишда ишлашга ўтиб ўзининг нималарга қодирлигини амалда исботлаганларидан кейин уларга яна қўшимча 70 фоиз мукофот пули берилади. Хуллас, иқтидорини синаб кўргачгина, ишчи билан шартнома тузамиз.

— Башарти улар тезда ишдан бўшаб кетишса-чи, унда сарф-харажатлар ўзини оқламайдику!

— Шунинг учун ҳам биз ҳар бир ишчи билан шартнома тузаётганда унинг аввало тарбиясига, ишлаш қобилиятига, меҳнатга бўлган масъулиятига диққатимизни қаратамиз. Шу асосда барқарор жамоа тузишга эришамиз. Бунда сарф қилинган маблағ ўзини албатта оқлайди.

— Масалан, айтайлик, ишчи фабрика маъмурияти билан шартнома тузмади. Шартнома усулида ишлаётган ишчи билан унинг оладиган маоши ўртасида фарқ бўладими?

— Бўлмаса-чи, ўртадаги фарқ катта миқдорни ташкил қилади. Яъни шартномада меҳнат қилаётганлар шартномага имзо чекмаганлардан 60 фоиз кўп ҳақ олади. Бунда ишчининг меҳнат интизоми, иш қобилияти, бажараётган ишининг ҳажми, сифати ва белгиланган режани бажариши эътиборга олинади.

— Масаланинг яна бир томони мавҳум бўлиб турибди. Сиз 1993 йилда тузилажак шартномалар ўтган икки йилдагилардан бирмунча фарқ қилади дедингиз. Хўш, у айнан нимаси билан фарқ қилади?

— Шартнома тузиш ишига биз бундан икки йил олдин киришган эдик. Лекин бу янгилик то турмушимиздан мустаҳкам ўрин олгунча анча мураккабликларни келтириб чиқарди. Гоҳ у нарса етишмайди, гоҳ буниси. Табиийки, изландик, уни тўлдиришга ҳаракат қилдик. Албатта бунинг учун тажрибалар, фикр алмашувлар ва йиллар керак бўлди. Ўша йилларда ишчилар билан тузилган шартномалар фақат бирёқлама эди. Ишчи тузган шартномадаги бирор бандни бажармаса жазоланарди. Раҳбарлар эса на моддий, на маънавий зарар кўрмасди. Цех бошлиқлари ва омилкорларни ҳам бу жазолар четлаб ўтарди. Чунки у шартнома асосида ишламасди. 1993 йилда бунга чек қўйилди. Шартноманинг алоҳида бандида цех бошлиқлари, омилкорлари иш ҳажмининг ўсиши, маҳсулот тури ва сифати, кирим-чиқим ва жамоанинг барқарорлигини таъминлашлари лозимлиги қайд этилган. Агар шу банд шартлари бажарилмаса улар белгиланган мукофот пулидан қуруқ қоладилар.

— Амалдаги шартнома усули ўз-ўзини оқлашига ишонасизми?

— Албатта ишонаман. Чунки шартнома асосида иш ташкил этилган меҳнат нафақат ишчиларга, балки раҳбарларга ҳам фойдалидир. Бунинг устига жамоада барқарорлик пайдо бўлади, сифатли маҳсулотлар ишлаб чиқарилади. Ҳар бир ишчи ходим ўз ишига масъулият билан ёндошадиган бўлади.

Суҳбатдош Баҳодир ОРИПОВ.

** Бу ҳақда Ўзбекистон Республикаси Олий Кенгашининг ўн учинчи сессиясида гапирилди*

НЕГИЗ ЯРАТМОҚ ЗАРУР

ЛОТИН алифбосига ўтиш шу кунга келиб тарихий заруриятга айланди. Бу барча соҳаларда, шу жумладан нашриёт ва матбаа соҳасида ҳам ўзига яраша муаммоларни келтириб чиқариши табиий.

Китоб чоп этишда лотин алифбосига ўтиш учун асос бор. Жумладан, «Ўқитувчи», Абдулла Қодирий номидаги халқ мероси нашриёти лотин алифбосида китоб чоп этишга бирмунча ихтисослашган. Шунга яраша талаб даражасида кадрларга ҳам эга. Китоб-журнал фабрикаси (собиқ 3-босмахона) тегишли миқдорда шрифт хўжалигига эга. У ерда лотин ёзувдаги китоб, журналлар терилиб, босилади.

Нашриёт ва матбаа соҳасида лотин имзоси асосидаги алифбога ўтиш учун муайян асос бор. Жумладан, барча босмахоналарда лотин ҳарфлари мавжуд, ҳарф терувчилар ҳам лотин ҳарфлари билан ишлаш кўникмасига эга. Нашриёт ходимларини бошқа графикага ўргатишдан кўра лотин ёзувига ўргатиш осон кечади. Чунки уларнинг барчаси ўрта ва олий ўқув юртларида лотин графикасидаги биронта чет тилини ўрганган. Шунинг учун уларни лотин ёзуви асосидаги алифбода ишлашга ўргатиш у қадар кўп муддат талаб қилмайди.

Шунингдек, ҳозирги пайтда нашриётларнинг кўпчилиги илғор технологиядан фойдаланмоқда, яъни иш жараёнлари компьютерлаштирилган. Бу ускуналар эса лотин ҳарфи асосида иш олиб боради. Уларни кирилл ёзувига ўгириш учун анча маблағ сарфланаётгани сир эмас. Босмахоналар ҳам худди шундай компьютерлар, фотонабор ускуналари билан жиҳозланган. Улар эса асосан Ғарб давлатларида яратилгани учун лотин ёзувига асосланган. Шунингдек, бундай техникада ишлашга ўргатишда ҳам лотин ёзуви зарур бўлади.

Лекин биргина нашриёт билан биргина босмахона ҳатто лотин алифбосига ўтиш даврида республика эҳтиёжини қондира олмаслиги тушунарли. Бинобарин, лотин алифбосига ўтиш муносабати билан Давлат матбуот комитети тизимида ҳам бир қанча муаммолар кўндаланг бўлади.

Тизимда, биринчи навбатда, нашриётлар ходимларига лотин графикасидаги алифбони ўргатиш зарур бўлади. Шуниси борки, нашриёт ходимлари бу алифбони фақат ўқий оладиган даражада эмас, балки шу алифбода тўғри ёза оладиган, ёзилган матнни тузата оладиган даражада ўрганмоқлари зарур бўлади.

Бунда нашриёт ходимларини тоифага ажратиб тайёрлашни кўзда тутиш керак. Жумладан, матн кўчирувчиларни лотин ёзувига ўзига хос тартибда ўргатиш лозим бўлса, мусаҳҳиҳларни ундан чуқурроқ даражада ўргатиш даркорки, токи улар матн кўчиришда ҳамда уни териш жараёнида ўтказилган хатони тута оладиган даражада саводли бўлсинлар.

Лотин алифбосига ўтилаётган даврда таҳририят ходимларини қайта тайёрлаш алоҳида эътибор ва қунт талаб қилади. Бунинг сабаби шуки, муҳаррирлар китоб, рисола ёки бошқа босма маҳсулотларнинг ҳам илмий, ҳам адабий савиясини баҳолайдилар, қўлёзмаларни таҳрир қиладилар. Улар ҳозир кирилл ёзувида қандай қалам тебратишса, лотин ёзувини ҳам шу қадар эркин ўқиб, тушуниб, тузата оладиган бўлмоқлари лозим. Бинобарин, асосий омма олдида ўқиш ва ёзишни ўрганиш муаммоси турса, таҳририят ходимлари олдида ҳам ўқиш, ҳам ёзиш, ҳам ёзилганларни тузата олиш вазифаси туради.

Босмахоналарда ҳам катта ўзгартиришлар қилиш даркор. Жумладан, ҳамма гарнитурдаги шрифтлар тайёрлатиш, линотипларнинг клавиатурасини лотин ёзувига мослаш, фотонаборни, компьютерларни янги дастурлар билан таъминлаш керак. Шунингдек, босмахона ходимларининг ҳам барча тоифасини янги ёзувга ўргатиш, аниқроғи — янги ёзувда ишлашга ўргатиш лозим. Бу, албатта, осон ва тез ҳал бўладиган иш эмас. Бир неча йил, кўпгина маблағ талаб қилади.

Нашриётлар учун яна бир мураккаб нарса — лотин алифбосида дарсликларни, бошқа адабиётни тайёрлаб берадиган муаллифлар масаласи. Лотин ёзувига ҳамма ерда, ҳамма тоифадагилар баравар ўтишади. Мактабдан тортиб, олий ўқув юрти-ю ташкилот ва муассасаларда ўқитиш учун мутахассислардан ташқари дарсликлар, қўлланмалар ҳам керак. Шунча нарсани тайёрлашга катта илмий-педагогик салоҳият, уларни чоп этишга эса нашриётлар ва босмахоналарда улкан моддий негиз бўлмоғи зарур.

Лотин ёзувига асосланган алифбони жорий этиш билан бир вақтда, мактабларда, бошланғич синфлардан бошлабоқ араб ёзувига асосланган ўзбек тилини ҳам ўргатиш зарур. Шунда бўлажак мутахассислар ҳар икки ёзувда ўқий оладиган ва ишлай оладиган бўлиб етишишади.

Шомуҳиддин МАНСУРОВ,
«Ўзбекистон» нашриёти бош муҳаррирининг ўринбосари.

Кийимларнинг бежирим ва сифатли чиқиши тўғридан-тўғри бичувчиларга боғлиқ. Бунда бичувчи қанчалик ўз ишини яхши билса, кийим шунчалик яхши чиқади. «Малика» трикотаж ишлаб чиқариш бирлашмасида 35 йилдан бери ишлаб келаётган Ирина Донскова ва корхонада 15 йилдан буён самарали меҳнат қилаётган Елена Қолдибоевалар ана шундай бичувчилардан ҳисобланади.

Ўнгдаги суратда эса бирлашманинг тажриба цехи тасвирланган. Кейинги вақтларда бу жамоа аъзолари ўз устларида ишлашиб кийимларнинг янги-янги турларини ҳаётга тадбиқ этишмоқда.

Валерий Харитонов суратлари.

«ЎЗИМНИ-ЎЗИМ ОТАМАН, АСАБИМ ЧАТОҚ»

МУХОЛИФАТ БОШЛИҚЛАРИНИНГ СИЁСИЙ ҚИЁФАСИНИ БОСИБ ЧИҚАРИШНИ ДАВОМ ЭТТИРАМИЗ

Мақолада тилга олинган «демократлар»га бизда ҳам йўл очиб берилганда, билмадик, қандай кунларга қолар эдик, минг қатла шукрким худонинг ўзи асради. Зора, ўзини «демократ» деб билганлар ҳам ушбу мақолани ўқиб, адолатли хулосалар қилишса.

Мақола газетхонлар эътиборига ҳавола этиляпти.

Шодмон Юсупов, уни Шодмон Юсуф ҳам дейишади, 1949 йилда Қўрғонтепа вилоятида туғилган, миллати тожик, олий маълумотли, фалсафа фанлари номзоди, собиқ марксизм-ленинизм идеологи, Тожикистон Фанлар академияси фалсафа бўлимининг собиқ партия ташкилотчиси. Эътиқодли коммунистман деб ҳаммани ишонтириб келган эди. 1990 йилгача ҳам илмий ва ижодкор зиёлилар орасидаги миллатчи унсурлар олға сурган сепаратчилик (ажралиб чиқиш) ғояларига қарши байналмилалчилик нуқтаи назаридан иш тутган эди. Жамиятшунос олим, атеист сифатида у ислом ақидапарастларининг таъсири остидаги жойларда яшовчи қариндошлариникида бўлган вақтда ақидапарастларнинг раҳнамолари билан учрашиб турган. Улар билан мунозаралардан сўнг ана шу диний-сиёсий оқимнинг муддаолари нақадар хавфли эканини англаб етди. Бу оқим ислом давлатини ўрнатишга интилаётган эди. Ўз кузатишлари, хавотирликлари ҳақида у Тожикистон Компартияси Марказий Комитетининг ўша пайтдаги масъул ходимларига бир неча бор маълум қилган эди (у сиёсатшунос сифатида партия ўқуви тизимида машғулотлар ҳам олиб борган). Бунда у ижтимоий-сиёсий муаммоларни кўра билгани учун сиёсатшунос сифатида партиянинг фаол ходимлари назарига тушаман ва мафкура соҳасидаги ишга кўтариламан деб юрди. Келажакда Тожикистон Компартияси Марказий Комитетининг мафкура бўйича раҳбарларидан бири бўлиб қолишга умид боғлади. Тожикистон Фанлар академияси парткомининг котиби лавозимига ўз номзоди кўрсатилганини касб соҳасидаги ўсишининг биринчи босқичи деб билди. Аммо иззатталаб феълини билган ҳамкасблари унга ишонч билдирмадилар. Шундан кейин у ҳамкасбларига Тожикистон Компартияси мендек атоқли коммунистдан маҳрум бўлиб қолиши мумкин, деб айтди. Партияда раҳнамоликка даъвогарлик муддаолари уни Тожикистон Компартияси район, шаҳар, вилоят комитетлари ва марказий комитетининг ходимлари билан шахсий мухолифликка олиб келди.

У Компартияда бирон-бир юқорироқ лавозим ололмаганига хафа бўлиб ундан чиқиб кетган кишилар тоифасига мансубдир. У 1990 йил бошларидаёқ Тожикистон Олий Кенгаши депутатлигига номзод бўлиб, ҳокимиятнинг мавжуд партиявий структураларига ўтиб олишдан умидини узмайди. Шу мақсадда М. Мирраҳимовнинг бўлажак Тожикистон халқ фронтига бошчилик қилиш тўғрисидаги таклифини рад этади. «Растахез» норасмий ҳаракати негизида ана шу халқ фронти юзага келиши керак эди. Ш. Юсупов бузғунчи кучларнинг муваффақиятига умид қилди. Бу кучлар 1990 йил 17 февралда Душанбе шаҳрида рухсат берилган митинг ўтказишни режалаштирган эди. Уларнинг ниятларига кўра ҳукуматга қарши жазавани авж олдириш, митингбозлар олға сурган талаблар Тожикистон Компартияси Марказий Комитети бюросининг ўша пайтдаги таркиби ва ҳукуматнинг истеъфога чиқишига олиб келиши керак эди. Истеъфодан кейин янги мансабдор шахсларни тайинлаш натижасида Ш. Юсупов Тожикистон Компартияси Марказий Комитети котиби бўлиб қолмоқчи эди. Бунда у Тожикистон Компартияси Марказий Комитети муваққат бюросига бошчилик қилиши лозим бўлган Бўри Каримовга алоҳида умид боғлаганди.

Аммо 1990 йил 11 февралда ислом ақидапарастлари жиноий унсурларнинг фаол иштирокида жўрттага оммавий тартибсизликларни келтириб чиқардилар. Бу эса республика раҳбариятини Конституцияга хилоф равишда алмаштирилишини узил-кесил ҳал қилди.

Сиёсий раҳбарликка ҳар қандай йўл билан ўтиб олишга интилган таъсирчан шахс Ш. Юсупов ана шу кунларда ўз партиясини тузиш зарурлиги тўғрисидаги хулосага келди. Ақидапараст кучлар билан яширинча бирлашиб олди. Бу кучлар катта пул ва моддий бойликларгагина эга бўлиб қолмай, шу билан бирга тартибсиз бўлиб қолган ёшларга ҳам катта таъсир ўтказаётган эди. Пойтахтдаги бутун ижтимоий-сиёсий вазиятни издан чиқаришда асосий ўринни ёшларга бериш мўлжалланган эди. Ўз навбатида ислом ақидапарастларига ўша даврда «демократ» деб аташлари лозим бўлган жамиятшунос олим, сиёсатшунос Юсупов Шодмон каби ниқобланган «хизматкор» керак эди.

1990 йилнинг 10 августида демократик партия (яъни Шодмон партияси) сиёсий майдонга чиқди. Тожикистон Фанлар академиясининг мажлислар залида ўтган таъсис конференциясида Ш. Юсупов бугундан бошлаб республикадаги сиёсий вазият тубдан ўзгаради, деб айтди. Вазият ўзгарди ҳам. Аммо жуда ёмон томонга қараб ўзгарди. У ўз нутқларида республикада яратилган ҳамма яхши нарсаларни, тожик халқи ҳаётидаги ҳамма муқаддас нарсаларни жон-жаҳди билан қоралай бошлади.

Анча кам сонли демократик партия ҳеч қачон нуфузли бўлган эмас. Шу сабабли партия аъзоларининг сони, пул билан таъминлаш манбалари ҳеч қачон рўй-рост ва аниқ маълум қилинмаган. «Қизиқувчан» кишиларга «бу бизнинг ички сиримиз», деб жавоб беришарди. «Адолат» газетасининг ноширлик фаолияти батамом ислом тикланиш партиясининг қарамоғида эди.

«Демократлар»дан Ш. Юсупов, Р. Мусулмонқулов, Б. Собир, А. Сатторов ва бошқалар ташкил қилган митингларда шу нарса кўзга ташланардики, уларнинг теварагида ҳамиша оқ дўппи — «тоқия» кийиб олган кишилар (ислом ақидапарастларининг фаоллари) ўралашиб юришарди. Улар «аниқ мақсадга қаратилган демократия»ни қўллаб-қувватлар эдилар, «демократлар» кўпдан-кўп митинглардан чарчаб қолишганда уларни дарҳол демократларга хайрихоҳ ёшлар билан алмаштирардилар. Вақти келиб «демократлар» ўз минбарларини ислом ақидапарастларига батамом бўшатиб бердилар. Халқ митинг, йиғилиш, йиғинларнинг минбарлари, шу жумладан оммавий ахборот воситалари ислом тикланиш партияси раҳнамоларининг қўлига бутунлай ўтиб қолганининг гувоҳи бўлди.

Тожикистон демократик партияси демократлари «Тоталитар режим» билан курашаётган Россияга сўздагина эргашаётган эди. Душанбедаги демократларни қўллаб-қувватлаб чиққан Травкин, Собчак ва академик Велиховга, шунингдек хорижий журналистларга дунёга келган янги демократия ислом ақидапарастларининг қўлидаги ўйинчоқ экани маълум эмасди. Ислом ақидапарстлари демократик шиорлар остида ўрта асрларга хос қийноқ-азоб усулларини, «соф» ислом номи билан ваҳшийларча қотилликларни, аслида эса ислом фашизмини тикладилар.

Тожикистонда бир неча йил мобайнида яширин иш олиб борган ислом ақидапарастлиги «демократия»га асос солди, демократик партия эса дўқ-пўписа, қўрқитиш ва ҳукуматга тазйиқ ўтказиш йўли билан биринчи навбатдаги вазифани, яъни ислом тикланиш партиясини қонунлаштириш ва расмий равишда рўйхатдан ўтказиш вазифасини муваффақиятли уддалади. Республика қозилиги шу партиянинг ишончли таянчи бўлиб қолди.

Ш. Юсупов ўз «маҳсулини» парламент типидаги партия деб атаб, ўзи овоза қилган дастурни ва низом нормаларини бузиб, демократик принципларга хиёнат қилди, Тожикистон Демократик партиясини ислом ақидапарастлари ғояларининг тарғиботчисига айлантириб қўйди. У қозиликдан ва ислом ақидапарастларидан чиққан кўрсатмаларни айнан бажариб келди. Мана шуларнинг ҳаммаси партиянинг парчаланишига сабаб бўлди, унинг ўнлаб аъзолари — ҳақиқий демократлар Шодмоннинг ғаламислик сиёсатига норозилик билдириб, демократик партия сафини тарк этдилар. Тожикистон Демократик партиясининг экстремист қаноти эса ислом тикланиш партияси билан ошкора бирлашиб кетди.

Кейинчалик демисломчилар блоки 1992 йилнинг 5—7 май кунлари пойтахтда амалда давлат тўнтариши қилди. Ш. Юсупов раҳбарлигида ҳукумат муассасалари, радио ва телевидение босиб олинди. Унинг «оқ фотиҳаси» билан Тожикистон Демократик партияси раисининг муовини Р. Мусулмонқулов Шаҳидон майдонида 52 кун давом этган митинг даврида митингбозларни қўлга қурол олишга чақирди. Ш. Юсупов 17 нафар халқ депутатларинигина эмас, шу билан бирга Душанбедаги 8-мактаб рус синфлари ўқувчиларини ҳам гаров сифатида ушлаб қолиш ташаббускори бўлди. У телевидение орқали гапириб, бутун дунёга шундай деди: «Агарда рус аскарлари биз томонга ўтмаса, у ҳолда гаровга олинганларни отиб ташлаймиз». Ш. Юсупов ҳокимиятга эришиш мақсадида русийзабон кишиларнинг ҳаммасини гаровга олинглар деб эълон қилди. Бу билан у русийзабон аҳолининг Тожикистондан оммавий равишда кўчиб кетишига сабабчи бўлди. Ҳокимиятпараст муллалар Шаҳидон майдонида у билан ёнма-ён туриб ва унинг йўл-йўриғи билан Қўшма Штатларнинг ҳукумати шаънига — «Америкага ўлим!» деган сўзларни бақириб турдилар.

Ўзгача фикрловчиларни, демислом блоки ҳокимият тепасига келганидан норози бўлганларни бостириш мақсадида «Ситоди нажоти ватан» қабилидаги ҳарбийлаштирилган тузилмалар ташкил этилди, Тожикистон Халқ демократик армияси тузилди. Ш. Юсуповнинг сўзларига қараганда, улар гўё вазиятни барқарорлаштиришда ҳуқуқни муҳофаза қилиш органларига ёрдам берган эмиш. Аслида эса улар ўз хатти-ҳаракатлари билан сиёсий вазиятни батамом издан чиқариб, жамиятнинг минтақавий ва маҳаллий принциплар бўйича парчаланишини жадаллаштирдилар.

Ш. Юсупов Тожикистонда фуқаролар уруши авж олдирилишининг бош айбдорларидан бири бўлиб қолди. У 1992 йилнинг июнидан бошчилик қилган айни «Нажоти ватан» жангарилари (штаб Душанбе шаҳридаги Эрон элчихонасидан молиявий ёрдам ва маслаҳат олиб турди) қонуний сайланган Президент Р. Набиевни Душанбе шаҳри аэропортида қўлга олдилар ва уни қурол ўқталиб туриб истеъфога чиқиш тўғрисида ариза ёзишга мажбур қилдилар. Ш. Юсупов ва Демократик партия аъзолари «Нажоти ватан» штаби билан биргаликда республика фуқаро мудофааси қўмитасининг биносини кушхонага ва сиёсий мухолифларни сўроқ қилиш жойига айлантирдилар.

«Нидои ранчбар» газетасининг мухбири Жумахон Ҳотамованинг оёғига ўқ отиб, ярадор қилишгандан кейин Ш. Юсупов уни сўроқ қилишда шахсан иштирок этди. Ш. Юсупов «Нажоти ватан» жангариларини Қўрғонтепа вилоятининг Шаҳритуз, Қабодиён туманларига юборди. Ана шу жангарилар одамларни оммавий равишда ўлдириш билан шуғулландилар. Ун комбинатининг директори Абдулмажид Ҳафизов иш жойининг ўзида ўлдирилди. 1992 йилнинг 23 октябридан 4 ноябригача бўлган даврнинг ўзидагина ана шу жангарилар Қабодиён туманида 68 кишини қатл қилдилар, шу жумладан бир оиланинг 13 аъзосини — бир ёшлик чақалоқдан тортиб биринчи гуруҳ ногирони — бир қўли йўқ Холмурод Мирзоалиевни отиб ташладилар. Мана шу бедодликлар ва қотилликларга Ш. Юсуповнинг ноиблари — демпартия раиси муовини Тоҳир Абдусатторов ва ислом тикланиш партияси раисининг муовини Алибек Сатторов бошчилик қилди.

Ш. Юсуповнинг фирибгарлик сиёсати натижасида Тожикистон фуқаролар уруши гирдобига дучор бўлди. У жазолаш ёки авф этиш ҳуқуқига эгаман, деб ҳисоблаб: «Агар кимда-ким бўйсунмаса — —отиб ташлашим мумкин», дер эди. Хўжайинлар билан суҳбатда эса бу гапни бирмунча ўзгартириб, «Агар менинг гапимга қулоқ солмасангиз — ўзимни-ўзим отаман, асабим чатоқ», дерди.

Ш. Юсупов қўними йўқ одамдек гоҳ Москвада, гоҳ Қозонда, гоҳ Қобул, Лондон ёки Парижда пайдо бўлиб қолади. Ҳозир қаердалигини айтиш қийин. Аммо у қаерда пайдо бўлмасин, ҳамма жойда ўзининг «олижаноб ниятлари, мақсад ва вазифалари» учун азият чеккан «ҳақиқий демократ»ман деб жар соляпти. Бундан ташқари, у ўзининг ўтмишини оқ қилиб кўрсатишга уриниб, ҳамма нарсани ўзгалар гарданига ағдаришга ҳаракат қиляпти ва Тожикистон Республикасининг ҳозирги қонуний ҳукуматини, ҳозирги тузумини кўп гуноҳлар қилди, деб айбламоқда. Шуни айтишар эканда, ўз айбини билса, ёрилиб ўлади деб.

Тожикистон Республикасининг «Бизнес и политика» ҳафтаномаси, 1993 йил, 12 сентябрь.

Истиқболли усуллар

ЎЗБЕКИСТОН Республикаси Фанлар академиясига қарашли генетика илмий-тадқиқот институти тажриба майдонлари ва лабораторияларида самарали изланишлар олиб борилмоқда. Айниқса, ўсимлик зараркунандаларига қарши кураш олиб боришнинг илғор усулларини тадқиқ этиш борасидаги кузатишлар яхши натижалар бермоқда.

Кўп йиллик жиддий изланишлар жараёнида ўсимликларнинг касаллик ва зараркунандаларга бардошлилигининг молекуляр-генетик асосларини яратишнинг қатор муаммолари ижобий ҳал этилди. Мазкур йирик тадқиқотни амалга оширишда илмий муассаса директори, биология фанлари доктори А. Абдукаримов бошчилигидаги бир гуруҳ олимлар кўп куч ва маҳорат сарфладилар.

Ўзбекистон Республикаси Фанлар академиясининг академиги Ж. Мусаев мудирлик қилаётган лабораторияда амалга оширилган кузатишлар ўзининг истиқболли эканлигини кўрсатди. Натижада айрим сўрувчи зараркунандалар ва оқпалак фузариозига қарши бардошли ғўза шаклларини яратишнинг селекция ва генетик усуллари тадқиқ қилинди.

«Генетика ва селекция тадқиқотларида оқсил маркерларидан оқилона фойдаланиш», «Пахта етиштириладиган минтақаларнинг ксенобиотиклар билан зарарланишининг генетик жиҳатлари», «Ғўзанинг АН-402» нави ва ундаги радиомутант-резерсант уруғлар оқсил-маркери» деб номланган мавзуларда кузатишлар амалга оширилди. Ушбу муаммолар устида институтнинг Ш. Юнусхонов, А. Эргашев, Н. Абдураҳимова, С. Жониқулов сингари етакчи олимлари самарали изланиб, қатор ютуқларни қўлга киритдилар.

Илмий муассасада бажарилган бу изланишлар тўғрисидаги илмий маърузалар Ўзбекистон қишлоқ хўжалик фанлари академияси томонидан яқинда уюштирилган республика илмий анжуманида катта қизиқиш уйғотди.

Акбар АЛИЕВ.

Бирлашма ҳиммати

ТОШКЕНТДАГИ «Қизил тонг» тикувчилик ишлаб чиқариш бирлашмаси шаҳримиздаги болалар муассасалари билан алоқа боғлаб, уларнинг айримларини ўз оталиғига олган. Пойтахтимиздаги 1-болалар уйи тарбияланувчилари ҳам корхона ҳимматидан мамнун бўлмоқдалар.

Тарбия маскани бирлашма моддий ёрдамидан баҳраманд бўлиб келмоқда. Шу йилнинг ўзида чеварлар вакиллари болалар уйида бир неча бор бўлиб, сovға-саломлар улашдилар.

Яқинда корхона яна катта ҳиммат кўрсатди. Бирлашма ўз жамғармасидан болалар уйига юз минг сўм пул ўтказди. Бу — янги ўқув йилига армуғон сифатида болаларни беҳад мамнун этди.

Асқар АЗИМОВ.

«Тошкент оқшоми» газетасининг иловаси № 30

ТАБИАТ ва ИНСОН

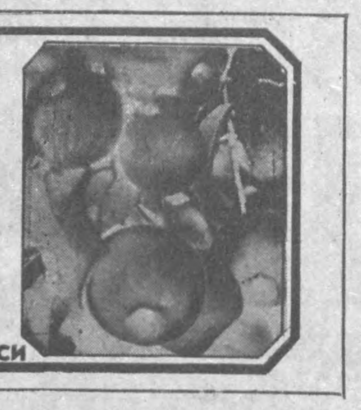

ТОШКЕНТ ШАҲАР ТАБИАТНИ МУҲОФАЗА ҚИЛИШ КОМИТЕТИНИНГ САҲИФАСИ

ЁМҒИР ёғиб ўтди.

Эрталаб ҳаво қанчалар мусаффо бўлади. Шишаранг осмонда юлдузлар ҳали ўчиб улгурмаган, тонг шафағи алвонланиб келаётган пайт. Ҳаво шунчалар тозаки, нафас олиб тўймайсан киши. Яшашга ҳар тонг иштиёқинг ортади. Билагингга куч, юрагингга илҳом қуюлади.

Она шаҳримни доимо озода, худди париларнинг чеҳрасидек кўргим келади. Кўчаларида ҳордиқ олиш учун сайр қилгим келади. Хиёбонларида худди жаннатда ўтиргандек ўтиргим, анҳор соҳилларида кетолмай қолиб кетгим келади. Саҳарда худди шундоқ бўлади. Фавворалардан сачраган зарралар тонг юлдузларининг юзини чайиб қўймоқчидек кўкка басма-бас сапчийди.

Шаҳар улкан, унинг юраги тўхтовсиз уриб туради. «Меҳржон» боғидаги улкан курант эса унинг ҳар соатини санаб туради. Умр эса ўтаверади, ўтаверади.

Ривоят қилишларича, инсон пайдо бўлган куни у икки гуруҳга бўлинган экан: бири Қуёш юрак, бири Тош юрак. Қуёш юрак кўрсаки тош кулбаси кўзига совуқ кўринибди. Ўт-ўланлардан юлиб келиб, ерга тўшабди, япроқларни гул ўрнида деворларга қадабди. Уй ичи сал бўлса ҳам файзли бўлибди. Тош юрак бўлса тошлар орасида юриб, пўнғилларммиш:

— Сенга нима зарур?

— Гўзалликка интил! — дебди жилмайиб Қуёш юрак.

У кулбаси олдига ўн-ўн беш туп ниҳол келтириб экибди. Япасқи тош билан тагларини юмшатибди. Ҳовучида сув олиб келиб қуйибди. Қишда ўт-ўланлар бағрида иссиққина дам олибди, роҳат қилиб яшабди. Япроқлар унга ёзнинг кўркам кунлари ҳақида эслатиб турибди. Баҳор келибдию, ниҳоллар гулга бурканибди. Қуёш юрак завққа тўлибди. Кўзига кулбаси оламда танҳо кўринибди.

Тош юрак бўлса ҳасади келибди. Мўлжаллаб туриб, тош билан уриб дарахтларни синдирибди. Қуёш юракнинг кулбасини тошлар билан кўмиб юбормоқчи бўлибди.

Қуёш юрак индамабди, кулиб қўяқолибди.

— Феълингдан топ, — деб қўяқолибди. Оз фурсатда ғайрати туфайли яна ҳаммаёқни обод қилиб олибди.

* Туйғулар

ҚУЁШ ЮРАКЛАР

Айтишларича, Қуёш юрак доим қўлида бир туп ниҳол олиб юрар, қиёматгача, ҳатто қиёматдан кейин ҳам ниҳол экканим эккан дер экан. Тош юрак доим қўлида тош олиб юрар эканки, албатта Қуёш юракнинг бошига қиёмат кун соламан, дер экан.

Шаҳрим кўчаларини кезган пайтимда орамизда тош юраклар борлигидан қалбим озор чекади. Асрий чинорларға урилган нишлар, гулзорларга тўлиб ётган чиқиндилар кўзимга худди наштардек ботади. Тош юракли бўлмоқ бу дарахт синдириш ёки гулларни топташ билан ўлчанмайди. Оддийгина мисол: саҳар уйқусидан кечиб, кўча-кўйларни озода қилиб супуриб қўядиган, хиёбонларни ораста сақлашга интиладиган фаррошларнинг меҳнатини оёқ ости қиладиганлар қанча. Улар тоза йўлкалардан, хиёбонлардан ўтганда орқаларида қоладиган қоғоз, писта пўчоқларини кўп бор кўрганмиз. Улар Тош юрак эмасми?

Саҳарда Тошкент ҳавоси ниҳоятда тоза бўлади дедик. Бу тўғри. Соат саккизлардан бошлаб қудратли корхоналар «нафас ола бошлайди». Осмонга турли ҳажмдаги, турли рангдаги қўлбола «аждаҳолар» — тутунлар ўрмалай бошлайди. Кечга томон ҳатто азим туп чинорлар, эманлар, қайрағочлар, ҳатто қишин-ёзин ям-яшил турадиган арчаларнинг ҳам ранглари заъфарон кўринади кўзларга. Улар аждаҳо билан олишиб чарчайдилар. Тонггача қувват йиғиб, яна эрталаб «жангга» киришадилар. Улар сизни деб, бизни деб жанг олиб борадилар.

Шаҳар табиатни муҳофаза қилиш комитетининг маълумотномасида оддийгина чанг ютгич, дудбўронларни тозаловчи қурилмаларни йиллаб созламайдиган, ҳа, созлолмайдиган эмас, созламайдиган корхоналар бор экан. Берилган кўрсатмаларга бепарволик билан муносабатда бўлиб, жарима тўлаб қутулишни ўйлайдиганлар қанча ахир! Улар сизу биздек Тошкент фуқароси! Улар Тош юраклар эмасми? Улар ривоятда айтилганидан ҳам баттарроқ Тош юрак! Чунки улар нафақат шаҳар ҳавосига, умуман табиатга, демак одамлар ҳаётига болта ураётирлар! Бугун улардан баъзиларини тилга олиб ўтмоқ жоиз.

— Тошкент трактор заводи (директори В. А. Беляев)да ПТУ-13-16 қурилмалари ўрнатилмаган. Ушлаб қолиниши кўзда тутилган 8 тонна зарарли, ҳатто заҳарли чиқинди ҳавога чиқиб ётибди;

— Рангли металларни иккиламчи қайта ишлаб чиқариш бирлашмаси (директори Э. Ҳошимов)да шлакларни совугиш ва қотириш бўйича қурилмани тиклаш амалга оширилмаган. Бунинг оқибатида йилига 10 тонна чанг ҳаво билан бизнинг ўпкаларимизга етиб бормоқда:

— Тошкент тепловоз таъмир заводи (бошлиғи М. Мартьян)да газларни тозалаш қурилмасини лойиҳалаштириш ишлари умуман бажарилмаган. Шу мақсадда 50.000 сўм ажратилган. Бу тадбир уч йилдан бери галга солиб келинмоқда.

Бундай корхоналар жуда ҳам кўп. Улар албатта шаҳар иқтисодиётида муҳим роль ўйнайди. Ўз ўрни бор. Лекин инсон саломатлиги ҳам мамлакатимиз бойлиги эмасми?

Ҳар бир тошкентликнинг юрагини ҳасратга тўлдириб турган нарса бу шаҳримиздаги каналлар, анҳорлар, йўл четидаги бетон ариқлардир. Каналлардаги сувларда ҳатто микроорганизмлар ҳам кам, деярли йўқлиги ҳеч кимга сир эмас. Қайсики корхона Бўзсув, Қорасув, Салор, Қичқириқнинг соҳилида бўлса ўз чиқиндиларининг (ювинди) сувларини ҳеч тортинмай ташлаб юбораверадилар. Кўпгина хонадонлар канализациянинг антиқа усулини топган: улар маиший хоналарни шундоқ сув соҳилига қуриб олишган. Бетон ариқларнинг саксон фоизи қурилгандан бери сув нималигини билмаса керак. Қолганларидан эса нуқул оқава, мағзава оқади. Кўриб бирам дилинг хуфтон бўладики!.. Ажабо, дейсан шу маҳалда, қадимда мироб ўтган ота-боболаримиз сувни ариқдан қандай оқизишган экан!.

Чанг-тўзонга тўла шаҳримда ёмғир ёғиб ўтди. Бир соат олдин оқариб турган япроқлар яшил тусга кирди. Кишини бўғгудек бўлиб турган ҳаво ҳам сўлимлашди. Ариқлар сувга тўлди. Бирам чиройлики олам! Фақат оёқ остидаги япроқларни айтмасангиз...

Шаҳримни ҳамиша шундай кўркам, сўлим ҳолда кўргим келади. Одамларимиз орасида ҳам Тош юраклар бўлмаса дейман. Ахир бизлар қуёшли юрт болаларимизку! Қуёш юрак бўлишимиз шартку!

Ёмғир ёғиб ўтди. Бунча очилиб кетдинг, она шаҳрим! Бунча тозасан, ҳаво! Сенга тўймай тикиламан ва яна ёмғир ёғишини кутавераман. Ҳамма-ҳаммамиз Қуёш юракли бўлгунгача ёмғир ёғишини кутавераман.

Ғолиб МИРЗО.

ҲИММАТНИ БЕЛИМГА КАМАР ҚИЛГУМДИР

(ХОЖА БАҲОУДДИН НАҚШБАНД САБОҒИ)

Чекарман риёзат ҳеч адади бўлмас,
Соликнинг чамансиз одати бўлмас.
Гул-гаштсиз банданинг иқболи кулмас,
«Ҳар лаҳза Ватан ичра сафар қилгумдир».
Қалбим оинадир, унда минг акс бор,
Ҳақнинг ёди ила бўлган жилвакор.
Покиза, шоиста жаннатий диёр,
«Юрганда қадам узра назар қилгумдир».
Сувлар зилол бўлса кўзга тўтиё,
Тупроқ тоза бўлса — юракка зиё.
Бир менму оламга ошиқ маҳлиё,
«Элим деганга жон нисор қилгумдир».
Кимники қалби соф — олам унга пок,
Иш қилмас табиат машқида бебок.
Гўзаллик яратар этиб яқо чок,
«Ҳимматни белимга камар қилгумдир».
Гуллар чиройидан қалбинг кулмаса,
Хаёлинг тулпори, кўкда елмаса,
Димоғингга жаннат бўйи келмаса,
«Хилватда қурбатга гузар қилгумдир».
Яшамоқ аслида яратмоқ, бўтам.
Табиат шуҳратин таратмоқ бўтам.
Ҳақ куйин баралла янгратмоқ бўтам,
«Бундан ўзга қандоқ самар қилгумдир».
Қалбинг гўзал бўлсин, юлдуздай бўлсин,
Беғубор гард қўнмас қундуздай бўлсин.
Бу олам акс этар жуфт кўздай бўлсин,
«Хушхулқинг ичра мен сафсар қилгумдир».
Одамдан айрилма, одам сен билан,
Ҳақдин фироқ тушма, олам сен билан,
Хилват дар анжуман — болам сен билан,
«Жаҳон на хушрўйдир — асар қилгумдир».
Сен учун яралган бул чаман, бул боғ,
Сенга қалбим сувин йўллайдир алп тоғ.
Ҳимматингга муштоқ шул замин тупроқ,
«Дастингда минг бир забт ҳунар қилгумдир».
Оламга нигоҳ бос, сен энг қодирсан,
Пок бўлсанг, ҳақ бўлсанг ноёб нодирсан.
Ярат, яшнат, шунда шавққа ботирсан,
«Ҳақ сўзини зер ила забар қилгумдир».

Темур УБАЙДУЛЛО.

* Шахсий фикр

САХОВАТ ИФОДАСИНИ ТОПСИН

ВАТАННИ севиш табиатни севишдан бошланади, деган гап бор. «Биз табиатдан инъом-эҳсон кутиб тура олмаймиз, уни ундириб олиш бизнинг вазифамиздир» деган ақида дастур қилиб она табиатимизга етказган озорларимиз шу болалар, ўсмирлар кўзи олдида содир бўлди. Бу ҳол улар тарбиясига салбий таъсир этмай қолмади. Асрлар оша боболаримизнинг самарали меҳнатлари, етук санъати, пок ниятлари, орзу-умидларини намойиш этаётган, қутлуғ нигоҳлари тушган ва ҳаттоки муборак нафаслари уфуриб турган тарихий обидаларга қўллари қалтирамай бўр ва кўмирлар билан ўз исмлари ва беъмани сўзларни ёзиш, дарахт танасига пичоқ билан турли ҳарфларни ўйиш, транспорт ва томошагоҳлардаги ўриндиқларни кесиб кетиш шу ёмон тарбиянинг, табиатга бўлган меҳрсизликнинг оқибатидир. Ўзи меҳнат қилмаган ёки қилишни истамаган бола ўзгаларнинг меҳнатини қадрлашни билмайди. Тувакдаги гулларни парваришлаш, кўчат ўтқазиш, дарахтларнинг тагини юмшатиш ва оқлаш, қушларга уя ясаш каби машғулотлар табиатга бўлган меҳрнинг бошланғич кўринишларидир.

Бир ибратли ҳикоятда ўқигандим: девор-дармиён қўшни икки боғбон Эшмат ота билан Ғани ота кўклам кунларининг бирида маслаҳатни бир ерга қўйгандан кейин, кўмилган токларни очиб ишкомга тарай бошладилар. Иш ниҳоясига етган куни ҳавога булут чиқиб, қора совуқ бошланди. Эшмат ота очилган токларни қайтадан ерга тушириб устига хас-хашак, шох-шабба, эски шолча ва чодирларни ташлаб ўраб қўйди. Ғани отанинг токлари таралганича қолди. Икки-уч кунлик изғирин ўз ҳукмини ўтказди, очиқ турган зангларни совуқ урди. Ўралган занглар эса омон қолди. Эшмат ота токларни қайтадан тарадди, узум ҳосили ҳар йилгидан мўл бўлди. Афсуски, узум ғарқ пишган вақтда соппа-соғ юрган Эшмат ота тўсатдан омонатини топширди. Шунда маҳалладошлар, Эшмат ота токни асраб, келган офатга ўзини қалқон қилди. деб кўп афсусландилар. Ғани отанинг эски занглари тагидан янги новдалар униб чиқди. Боғбон икки йилдан кейин аввалгисидан ҳам серҳосил, янги, бақувват новдаларга эга бўлган ишком яратди. Бирини меҳри адо қилди, иккинчиси қаҳри билан неъматга эга бўлди.

Боболаримизнинг ўгит-насиҳатлари бор: табиатнинг ўзи чевар. Фарзандларнинг табиатни севиши, ардоқлаши, унинг мутаносиблигини бузмаслиги оиладан бошланади. Табиат билан ўйнашиш, ундан устун келаман ёки баробар бўламан деб уриниш хунук ва кўнгилсиз оқибатларга олиб келиши мумкинлигини ёшларимиз юракдан ҳис қилиши, тушуниши лозим. Ёш авлодни табиатнинг меҳрибон ҳомийси қилиб тарбиялаш учун бизда барча имконият ва шарт-шароитлар мавжуд, фақат ундан оқилона фойдалана билиш лозим.

Айрим болаларнинг мушук устига керосин қуйиб ёқиб юборганликларини, кучук бўйнига тош боғлаб сувга чўктирганларини, рогаткадан тош отиб беозор қушларни ўлдирганларини кўрганмиз ёки эшитганмиз. Нега айрим болалар шунчалик бераҳм ва шафқатсиз?

Ҳайвонларга озор етказиш қандай кўнгилсиз оқибатларга олиб келиши мумкинлигини фарзандларимиз билиши, ҳис қилиши ва жонни бежон қилиш ваҳшийлик эканини англашлари лозим.

Ўзбек халқининг меҳр-мурувват шунчалар катта, саховати беадад. Шу саховат табиатга бўлган меҳрда ўз ифодасини топиши керак!

Убайдулла АБДУЛЛАЕВ.

Табиатнинг бетакрор гўзалликлари, мўъжизалари ҳар дақиқада инсонни завқлантиради, янада кўпроқ меҳнат қилишга илҳомлантиради.

Хизматда фойдаланинг

ТОШКЕНТ шаҳар табиатни муҳофаза қилиш комитети илмий-техника тараққиёти бўлимида бир талай илмий ахборотлар мавжуд. Улар корхоналар, ташкилотлар, муассасалардаги атроф-муҳит муҳофазаси учун масъул бўлган кишиларга катта ёрдам бериши мумкин.

- Ер қурилиши лойиҳаларининг экологик тадқиқи.
- Рангли металлургия корхоналарида атроф-муҳит муҳофазаси.
- Ўсимликлар муҳофазасининг биологик усули.
- «Орол фожиаси: Ўрта Осиёнинг экологик муаммолари» халқаро илмий анжумани.
- Тажриба манзиллари.
- Биологик деҳқончилик.
- Сабзавотлардаги нитратларни камайтириш.
- Шаҳарлар ва атроф-муҳит муҳофазаси.
- Кимёвий экология.
- Экологиянинг айрим муаммолари.
- Тупроқ қатлами, деҳқончилик ва суғориш.
- Янги бактериологик ўғитлар (Нидерландия).
- Шарқий Оврупо мамлакатларида ердан фойдаланиш.
- Экология муаммолари.
- Экологик даҳшат билан юзма-юз.
- Сув йўсинлари ва иқлим.
- Пестицидлардан фойдаланганда соғлиқни сақлаш муаммолари.
- Қишлоқ хўжалигини ривожлантиришнинг муқобил силсиласи.

* «Тоза ҳаво» дастури—амалда

КЕЛАЖАК ОЛДИДА МАСЪУЛМИЗ

ТОШКЕНТ шаҳар Ички ишлар бош бошқармасининг Давлат автомобиль назорати бошқармаси томонидан атроф-муҳитни транспорт воситаларининг зарарли газ чиқиндиларидан муҳофаза қилиш бўйича бир қанча чора-тадбирлар амалга оширилган. Жумладан, 1993 йилнинг 6 ойи давомида Тошкент шаҳридаги вазирлик ва идораларга тегишли 158 автохўжаликда, шаҳарга кираверииш жойларида шаҳар табиатни муҳофаза қилиш комитети билан ҳамкорликда экология муаммолари бўйича текширувлар ўтказилиб, унда 31.895 автомобиль кўздан кечирилди. Уларнинг 9.780 таси экологик жиҳатдан носоз деб топилди. Текширув натижалари бўйича 176 та мансабдор шахс ва 2.356 ҳайдовчи маъмурий жазога тортилди.

Шуни айтиб ўтиш керакки, Давлат автомобиль назорати бошқармаси томонидан апрель ойида олиб борилган текширувлар «Тошқурилиштранс» ишлаб чиқариш бирлашмаси (бошлиғи В. Аванесов) ва «Тошшаҳарйўловчитранс» (бошлиғи Н. Шаропов) автокорхоналарида атроф-муҳитни муҳофаза қилиш ишлари қониқарсиз олиб борилаётганини кўрсатди.

Кўпгина автокорхоналардаги тегишли мутасадди ходимлар атроф-муҳитни ҳимоя қилиш тадбирларини назорат қилмаётганлиги натижасида автомобиллар ҳавога чиқараётган зарарли газ ва тутун, заҳарли моддалар миқдори меъёридан ошиқча эканлигини кўрдик. 4-автокорхона (раҳбари Б. Нормуҳамедов), 9-автокорхона (раҳбари Н. Абдуллаев), 1-автокорхона (раҳбари М. Мўминов), «Тошшаҳарйўловчитранс»га қарашли 4-автобус саройи (раҳбари Ў. Валиев), 6-таксомотор автокорхонаси (раҳбари А. Қосимов) шулар жумласидандир. «Тошшаҳарйўловчитранс»нинг дизелли автобус корхоналарида юргизгичлардан чиқаётган тутун миқдорининг назорат қилиниши паст даражада олиб борилаётгани маълум бўлди. Дизель ёнилғиси фойдаланиш қоидаларига кўра тиндирилиши керак. Аммо автохўжаликлар раҳбарияти фақат йўлга чиқаётган автобуслар сонини ошириш билан овора бўлмоқдалар, холос.

10 майдан 10 июнгача Тошкент шаҳрида «Тоза ҳаво» тадбирларининг биринчи босқичи ўтказилди. Бу муаммони ўтказишга Тошкент шаҳар табиатни муҳофаза қилиш комитети ёғ ва газ маҳсулотлари назорати ва давлат автомобиль назорати бошқармаси ҳамкорликда бир ой давомида амалга ошириладиган иш режаси тузилиб, ушбу режага мувофиқ зарарли газ ва тутун миқдорини текшириш учун 19 гуруҳ тузилди.

«Тоза ҳаво» дастури ўтказилган муддат мобайнида шаҳар бўйича 87 автотранспорт корхона ва ташкилотлари текширилди. Ушбу корхоналарда ташқи муҳитни муҳофаза этишда масъул шахслар тайинланган, транспорт воситалари режа асосида вақти-вақти билан махсус асбоб ёрдамида текширилиб борилмоқда. «Тошшаҳарқурилиштранс»нинг 2-автотранспорт корхонаси (раҳбари Б. Дадаян), шу бирлашманинг «Қурилиштранс» ижара автотранспорт корхонаси (раҳбари А. Кучин) ўз вазифаларини сидқидилдан бажармоқдалар. Афсуски, баъзи автокорхоналарда ташқи муҳитни муҳофаза этишга етарли даражада аҳамият берилмаяпти. Давлат намуналарига жавоб бермайдиган автокорхоналарга қарашли ва шахсий 15.993 та автомобиллар аниқланиб, назоратдан ўтказилди. 96 мансабдор масъул шахсларга маъмурий баённома тузилиб, уларга жарима солинди.

Шаҳар табиатини муҳофаза қилиш ишларида талабга жавоб бермайдиган ташкилотлардан ирригация трестига қарашли ихтисослаштирилган автокорхона, «Тошшаҳарюктранс»га қарашли 143-автокорхона (раҳбари М. Рустамов), Тошкент автомобиль ўқув жамланмаси (раҳбари Р. Дўстмуҳамедов) ҳам совуққонликда ўзгаларга ўрнак бўлмоқда.

«Тоза ҳаво» дастури иш режасига мувофиқ давлат автомобиль ёнилғи қуйиш тармоқлари ҳам кўздан кечирилди. Текшириш давомида 2517—85 давлат намуналарига жавоб бермайдиган иккита АЁҚТ аниқланди. Улар Тошкент Ҳалқа автомобиль йўлида жойлашган 102 ва 13-АЁҚТлардир. Улар ҳақида тегишли ҳужжатлар тўпланиб, маъмурий чора кўриш учун туман ҳокимликларига юборилди.

Экология соҳасидаги муаммоларни бартараф қилиш мақсадида бошқармада «Экология» гуруҳи тузилди. Ушбу гуруҳ ходимлари «Тошкент» ишлаб чиқариш тижорат фирмаси билан ҳамкорликда 3 та стационар ва 4 та кўчма постларда фаолият кўрсатиб келяпти. 1993 йил бошидан гуруҳ 14.820 автомобилнинг чиқинди газлари меъёрини текшириб, улардан 9.360 тасига экологик талон тарқатди. Шунингдек, экология бўйича тўла иш олиб бориш учун Давлат автомобиль назоратида шу муаммолар билан шуғулланувчи алоҳида бўлим ҳам тузилди.

Шаҳар ички ишлар Бош бошқармаси бошлиғининг буйруғига биноан Давлат автомобиль назорати бошқармаси тасарруфида экологик муаммоларни ҳал қилиш, атроф-муҳитни муҳофаза қилиш мақсадида 30 ходимдан иборат экологик бўлинма ташкил топди. Бўлинманинг асосий мақсади шаҳарга кираверииш жойларда ҳамда кўчаларда автомобиль юргизгичлардан чиқаётган газ ва тутун миқдорини ўлчаб, жойида созлаш ишлари билан шуғулланишдир.

Шунга қарамасдан, бу соҳада олиб борилаётган ишлар етарли даражада деб бўлмайди. Шаҳар давлат автомобиль назорати бошқармаси томонидан «Тоза ҳаво» дастури асосида юқорида кўрсатилган ишларни олиб бориш учун Тошкент автомобиль йўллари институтида керакли техник-муҳандис мутахассислар ҳамда диагностик-назорат асбоб-ускуналари мавжуд. Ҳозирги пайтда экологик тармоқларни қуриш ишларига керакли маблағ ажратилмаётганлиги сабабли (30 миллион сўм) ишлар тўхтаб турибди.

Шу куннинг муаммоларидан энг асосийси атроф-муҳитнинг тозалигини сақлаш ишига қанча маблағ ажратилса ҳам оз. Негаки, табиат нафақат бизга, балки келгуси авлодларга ҳам зарурдир. Келажак олдида эса барчамиз масъулмиз.

Азиз ЭРНАЗАРОВ,
Тошкент шаҳар Давлат автомобиль назорати бошқармаси бўлим бошлиғининг ўринбосари, милиция майори.

* Текширишда аён бўлди

Сўзимиз эриш туюлмасин

ЎТГАН ойда Тошкент шаҳар табиатни муҳофаза қилиш комитети саноат, кичик ва қўшма корхоналарда, ширкатларда 100 дан зиёд текширув ўтказди. Уларнинг натижаси ўлароқ 114 та зарарли чиқиндилар чиқадиган жойлар борлиги аниқланди. Бунда 140 та газ тозалаш асбобидан 21 таси носоз ҳолда ишлатилгани ва 6 таси фойдасиз ишлаётгани маълум бўлди.

Тошкент шаҳар табиатни муҳофаза қилиш комитетининг қўйган шарти бўйича 4 та чанг тозалагич асбоби ўрнатилиб, ишга туширилган.

Сувни муҳофаза қилиш қонунини бузгани учун 20 мансабдор шахсларга 338300 сўм миқдорида жарима солинган. Ҳавони муҳофаза қилиш қонунларига амал қилмаётганлиги учун 17 мансабдор шахслар 495000 сўм тўлашга мажбур бўлди.

Қонун бузувчилар орасида 8, 12-автобус парклари, 2-автомобиль транспорти корхонаси, 2502-автоколонна, Тошкент трактор заводи, тамаки фабрикаси борлиги бизни афсуслантиради.

6 та иншоотда эса табиатни муҳофаза қилиш қонуни қўпол суратда бузилгани учун иш фаолияти тўхтатиб қўйилди. Улар орасида Алоқа саноати ишлаб чиқариш бирлашмаси фосфатлаш участкаси, «Тошинтерм» қўшма корхонасининг ёғочсозлик участкаси, «Узсувасбобмашинасозлик» ишлаб чиқариш бирлашмаси, «Ўзбекэнерго» гаражининг машина ювиш участкаси бор.

«Ўзбекэнерго» гаражида ҳеч қандай рухсатномасиз нефть маҳсулотлари миқдори меъёрдан ошган ҳолда Бўзсув каналига ташланган. Шунинг учун машина ювиш жойи ёпилди.

Тошкент шаҳар табиатни муҳофаза қилиш комитетининг текшируви натижасида Анҳор каналига ТошГРЭС каскадидан маиший оқава суви ташланганлиги маълум бўлди. Ҳозирги кунда буларнинг ҳаммасига барҳам берилди. Икки ой ичида корхоналар 400 метрга яқин шаҳар канализациясига ташланадиган қувур қурдирди.

Тошкент мебель фабрикасидаги бичиш-тайёрлаш цехида икки поғонали тозалаш қурилмаси ишга солинмаган, пардозлаш цехидаги нейтрализатор ишламаяпти.

Шунингдек, 15 та автотранспорт корхоналари ҳам текширилди.

Бу каби мисолларни истаганча келтириш мумкин. Нега шундай бўлаяпти — бу ҳақда ҳеч ким ўйлаб ҳам кўрмаяпти. Иш шу даражада кетаверса, шаҳар табиатни муҳофаза қилиш комитети жарима йиғувчи идорага айланиб қолмайдими?

Шукур ҲИДОЯТОВ,
Тошкент шаҳар табиатни муҳофаза қилиш комитети масъул ходими.
Ҳомидулла УБАЙДУЛЛАЕВ.

* Куюнчаклик билан ёзилган

«П Ў С Т» ТАШЛАГАН БОҒЛАР

«СОВПЛАСТИТАЛ» корхонаси маҳсулотлари ҳаммамиз учун керак. Буни инкор этмаймиз. Тўғри, бу корхона оёққа туриши ва бугунги кунга келиб кенг қанот ёзиши осонликча бўлмаган. Лекин, атроф-муҳитга етказаётган зарари ҳам сира камаймаётган туюлади. Ёнидан оқиб ўтган анҳорни «оёқ»лари остида қолдириб кетгани етмагандек, ҳар куни тонгдан олдин, аҳоли ширин уйқудалигида теварак-атрофга «ёқимли» бўй таратишини ҳамма ҳам билмаса керак. Айниқса ўша атрофдаги Чилонзор туманига қарашли «Дўмбробод», «Токзор», «Мевазор» ва Шотурсун Ғуломов номидаги маҳаллалар аҳлига жабр бўлмоқда. Тўғри, бу зарарли кимёвий моддаларнинг таъсирини дарров сезиш, билиш қийин, аммо тирик табиатнинг дов-дарахтлари, боғу роғларининг заъфарон, қовжироқ ранглари бунга мисол бўла олади. Нега шундай?

Йўқ, корхона бошқа ёққа кўчирилиши керак, деган даъвони ўртага ташлашдан аввал шу корхона раҳбарияти бу ҳақда тузукроқ ўйлаб кўрсалар чакки бўлмасди. Негаки шу ерда яшовчиларнинг кўпчилиги мазкур корхонада ишлаш билан бир қаторда нафас ҳам олишадику. Майли, улар ҳақида баҳслашмайлик, эртанги келажагимиз бўлган фарзандларимиз-чи?! Улар нега кимёвий моддалар заҳар-заққумидан касалланишлари керак?

Куни кечагидек ёдимда, яқин-яқиндан ҳам («Совпластитал» корхонаси ҳали аждаҳога айланмасдан бурун) унинг ёнидан оқиб ўтган анҳорда бир талай болалар чўмилишар, баъзилар молларини боқишар эди. Бу «Бўржар»нинг суви «Мевазор» маҳалласи ҳамда Шотурсун Ғуломов номидаги маҳалла ўртасидан кесиб ўтиб, шу маҳаллалардаги болаларнинг ажойиб чўмилиш ҳавзаларига айланган эди. Атроф эса ям-яшил боғу роғлар, мева-чеваларга ғарқ эди.

Мана, 10 йилларки, маҳаллаларнинг боғлари, экин-шудгорлари, дов-дарахтлари аста-секин «пўст» ташламоқда, анҳорлар эса ювиндихоналарга айланди. Чўмилиш уёқда турсин, нари қочадиган бўлган болалар.

Баъзилар анҳорни чиқиндихона бўлиб кетганини аҳолининг лоқайдлигига, бефарқлигига ёйинки уларнинг ўзлари булғаётганлигига йўйишади. Йўқ, дегим келади менинг, аҳоли авваллари болалари чўмилаётгани учун сувни булғашга, яъни унга ҳар хил мағзава, ахлатни тўкишга уялишган, қўни-қўшнидан ор қилишган. Кейин эса, завод томондан шундоғам булғанаётганини кўра-била туриб, фарзандлари бу ерларда чўмилмай қўйганларидан кейингина навбатдаги «булғовчи»ларга айланишган. Ҳа, «Совпластитал» маҳаллалар фуқароларини иш, маҳсулот билан таъминлаб обрў берди, аммо чиқитлари билан эса...

Ҳайрон қоламан. Нега завод маъмурияти теварак-атрофни зарарланаётганини кўра-била туриб бу зарарлар миқдорини тобора камайтира боришга ҳамда аҳолига бирор далда бўлгувчи чора-тадбирлар кўришмайди?

Латиф ЗАМОН.

** Мутахассислар мулоҳазаси*

СИФАТНИ БОШҚАРИШ ОМИЛЛАРИ

МАСАЛАНИНГ қўйилиши тасодифий эмас. Иқтисодиётимизни ривожлантириш, халқнинг зарурий эҳтиёжларига бўлган талабни тезроқ ва тўлароқ қондириш учун ҳар бир шахс, ким бўлишидан қатъи назар, ишчими, раҳбарми, ўз иш жойида берилган топшириқни масъулият билан бажариши керак. Донолар айтганидек, тез ва соз ишлаш, фаолият кўрсатиш керак. Сифатни бошқариш деганда биз кўп ҳолларда пировард натижа — маҳсулот, фаолият ва маиший хизмат кўрсатиш сифатини таъмирлашни кўзда тутамиз. Аслида эса буларнинг ҳаммаси бир нарсага — самимий ва сидқидилдан ижрочилик интизомига риоя этиб меҳнат қилишга боғлиқдир. Ҳар бир ижрочи ўз вазифасига тўла амал қилган ҳолда қўйилган талабларни ўз вақтида сифатли бажарса, пировард натижа ҳам юқори кўрсаткичга эга бўлади.

Халқаро бозорда маҳсулотнинг шаклланган миқдорий кўрсаткичларига, сертификацияланганлигига ва халқаро стандартлар меъёрий талабларига мос келишига қараб, молнинг харид нархи ва унга бўлган талаб белгиланади. Модомики шундай экан, давлатимиз шуҳратини халқаро бозорда яна ҳам ошириш учун ишлаб чиқарилаётган маҳсулот сифатини халқаро меъёрий талаб даражасида таъминлашимиз зарур. Бунинг учун уч йирик жумбоқни ҳал этиш кўзда тутилади: Биринчиси — давлат миқёсида стандартлаштириш тизимини жорий этиш ва яратилаётган Давлат стандартларида халқаро стандартлаштириш ташкилоти (ИСО) ва МЭК (халқаро электротехника комиссияси) ташкилотлари томонидан шакллантирилган стандартларга мувофиқликни таъминлаш. Стандартларни яратишда халқ хўжалигини ва жамиятни илмий асосда бошқаришнинг қуйидаги тамойилларга амал қилиш эътиборга олинади: комплекслилик, тараққиёт шартлари, тизим меъёрий ва оптималлилик талаблари, иқтисодиёт қонунлари ва давр ўзгаришлари.

Иккинчиси — миллий сертификатлаштириш тизимини ишлаб чиқиш ва жорий этиш. Бу жумбоқ билан боғлиқ бўлган ишлар давлатимизда ҳали бошланмаган десак ҳам бўлади. Сертификациялаш — маҳсулотни махсус тажрибахоналарда синовдан ўтказиб, унинг техник ва иқтисодий кўрсаткичлари халқаро стандарт талабларига (ИСО 9000) мосланганлигини қайд этиш орқали амалга оширилади. Сертификациялашга оид ишлар мажмуаси Давлат стандартларида чегаралаб берилган. Бундай давлат стандартлари маҳсулотни, ишлаб чиқариш жараёнини, сифат тизими ва хизматни сертификациялаш билан боғлиқ бўлган шартларни, талабларни қонун-қоида асосида шакллантириб беради ва сертификат гувоҳномасини даъвогарларга бериш, унинг иш муддатини чўзиш каби тадбирларни белгилайди.

Учинчиси — ўлчашнинг давлат тизими бўлиб, халқ хўжалигининг ҳамма соҳаларида метрологик таъминотни амалга оширилишини кўзда тутади. Ўлчаш бирликларининг халқаро талаб даражасида бир хиллигини, бир ўлчамлилигини, ўлчаш аниқлигини ва бу борада меҳнат хавфсизлигини, атроф-муҳит муҳофазасини таъминловчи услубий, меъёрий ҳужжатлар тизимини барқарорлигини ва ундаги динамизм кўрсатмаларининг оптимал қийматларини ўлчашнинг давлат тизими режалаштиради, амалга оширади ва назорат қилади. Ўлчаш услубиятини такомиллаштириш, бир томондан эталон, намуна ва ишчи техник ўлчов воситаларига асосланиб олиб борилса, иккинчи томондан, фан ва техникада эришилган янги натижаларга суянган ҳолда амалга оширилади. Ўлчаш физик бирликларини эталонларда намуналар орқали ишчи техник ўлчов воситаларига аниқ узатишни таъминлаш давлат миқёсида катта-катта ишларни амалга оширишни тақозо этади. Негаки, ўзининг бутун тараққиёт ва айниқса, халқаро бозордаги рақобатчилик, маҳсулот алмашиш, биргаликда маҳсулот ишлаб чиқариш, умуман, давлат келажаги эталон базага асосланади. Ўлчамсиз маҳсулот сифатини аниқлаб бўлмаганидек, эталон, намуна ва ишчи техник ўлчов воситаларисиз, тараққиётни, айниқса, саноат равнақини тасаввур этиб бўлмайди.

Бу биринчи навбатда давлат иши, умумхалқ иши, стандартлаштириш ва метрология давлат марказининг вазифаси бўлиб, юқорида талқин этилган уч йирик жумбоқни ҳал этиш Ўзбекистон Республикаси Вазирлар маҳкамасининг 1992 йил март ойидаги қарори билан «Ўздавстандарт» марказига, тўғрироғи, марказ қошида ташкил этилган Ўзбекистон илмий-тадқиқот ва малака ошириш институтига юклатилган. Ўтган қисқа вақт ичида ёш институт ходимлари томонидан ишлаб чиқариш учун зарур бўлган бозор ва ҳозирги замон талабларини, айниқса фан-техника ютуқларини ҳисобга олган бир қатор стандартлар, меъёрий ҳужжатлар ва қўлланмалар чоп этилди.

Давлат стандартлаштириш тизими, миллий, сертификациялаш тизими ва ўлчашлар бирлигини таъминлаш давлат тизимига оид атамалар ва таърифлар, метрологик таъминотнинг асосий қоидалари, стандарт ва техник шарт ҳужжатларини текшириш, қайта кўриш, ўзгартириш киритиш ва бекор қилиш, халқаро стандартларни тўғридан-тўғри қўллаш, жорий қилиш, стандартлаштириш бўйича техник комитетларни ташкил этиш тартиблари ва шунга ўхшаш қатор муаммоларни ёритувчи стандартлар, техник шартлар ва меъёрий ҳужжатлар чоп этилиб «Стандарт» дўкони орқали ҳаётга йўлланма олди. Навбатда, стандартлаштиришнинг кўп қиррали томонларини ривожлантириш билан бирга унинг халқ хўжалиги учун зарурий меъёрий ҳужжатларини, оптимал таркиби ва структураларини, маҳсулот сифатининг юқори техник даражасини таъминлаш омилларини, халқаро стандарт талаблари даражасидаги кўрсаткичларга мос бўлишини илмий асослаш борасида тадқиқотлар ўтказиш режалаштирилган.

Эмиль МАЪРУПОВ,

Ўзбекистон стандартлаштириш, метрология, сертификатлаштириш ва маҳсулот сифатини бошқариш соҳаларида тадқиқот ва мутахассислар тайёрлаш институти директори.

Мирсобир МИРАЪЗАМОВ,

институт бўлим бошлиғи.

** Халқ таълими тизимларида*

МАКТАБ ГИМНАЗИЯГА АЙЛАНДИ

ЧИЛОНЗОР туманидаги Шотурсун Ғуломов номидаги 114-мактаб янги ўқув йилидан бошлаб гимназияга айлантирилди. Ана шу хусусда ҳамда янги ўқув йили тадбирлари ҳақида қизиқиб, директор Мастура Убайдуллаевани мулоқотга тортдик.

— Мактабимиз гимназияга айланмасдан бурун ҳам махсус фанлар чуқур ўргатиладиган алоҳида синфларга эга эдик, — дейди мактаб директори. — Иқтисодиёт соҳалари бўйича 7 та синфимизнинг ҳам ҳозирги натижалари чакки эмас. Ўтган йилги битирувчиларимизнинг 40 фоизи олий ўқув юртлари, техникумларга ўқишга кирганининг ўзи катта ютуғимиз. Бу йил мактабимиз гимназияга айлангач, бошланғич синфнинг иккисини махсус фанлар: тил, тарих, информатика, иқтисодиёт, математика бўйича ўқитишни бошладик. Бу бошланғич синфларга ўқишни, санашни, ёзишни биладиган иқтидорлиларини танлаб олдик: қизлар алоҳида, ўғил болалар алоҳида ўқитилмоқда. Қолган бошланғич синф гуруҳлари ичида иқтидорлилари, қобилиятлилари аниқланса, у синфларни ҳам аста-секин махсус синфларга айлантира борамиз. Олий ўқув юртларидан келиб дарс берадиган кўпгина моҳир, устоз домлаларимиз ҳам бор. Бундан ташқари деярли ҳамма синфларда инглиз тили бошланғич синфдан бошлаб берилади, ўзбек араб ёзуви, дин тарихи, этика (муомала маданияти) каби фанлар ҳам изчил ўқитилиб боради.

— «Бола бошидан» деган гап бор. Ҳақиқатан ҳам бошланғич синфданоқ катта ишларга қўл урилиши яхши бўлибди. Демак, ўқитувчилар ҳам танлаб олинган бўлса керак!!

— Албатта. Бошланғич синфларга халқ маорифи аълочилари, олий тоифали ўқитувчилар Карима Мирусмонова (математика ва информатика синфи), Назира Ҳайдарова (тил ва адабиёт), 5-синфларга Мирзоҳид Миркаримов, Марям Маматова, 10-синфга Абдувосит Каримов, Матлуба Мирсоатовалар бириктирилган. Мактабимизнинг яна бир қулайлиги шундаки, ўқувчиларимиз бир сменада ўқишади. Бу қулайлик ўқитувчиларнинг бемалол ижодий ишлашлари, изланишларига дастур режаларидан орқада қолаётган баъзи ўқувчилари билан дарсдан кейин қолиб ишлашларига шароит яратади. Бундан ташқари мактабимизда турли тўгараклар ҳам мавжуд. Бу ерда попоп тўқиш, зардўзлик, полвонлик, драма, ҳунармандчилик, тикувчиликни ўрганишади.

— Эшитишимизча, бошқа мактаблардан ҳам баъзи ўқувчилар келиб, махсус синфларда ўқитиларкан!

— Ҳа, махсус синфларда ўқитишни истовчи ота-оналар болаларини Акмал Икромов, Шайхонтоҳур туманларидан ҳам олиб келишмоқда. Аммо биз фақат тест имтиҳонларидан муваффақиятли ўтган ўқувчиларинигина 10- ва 11-синфларга олаяпмиз.

— Мастура опа, мактабнинг моддий муаммоларини билан боғлиқ масалаларини ҳал қилишда ёрдам берувчи оталиқ корхоналар ҳам борми!

— Республикамизда бир неча йилдан бери фаолият кўрсатаётган «Юнитех интернейшнл» ўзбек-ҳинд қўшма корхонаси мактабимизни оталиққа олган. Бу йил ҳам янги ўқув йили олдидан мактаб синфхоналарини тўла-тўкис таъмирлаш, оқлаш, бўяш, ҳатто мактаб томини ҳам тузатиб беришди. Бу корхонанинг оддий ёрдамлари, холос. Ўтган йили бир ўқитувчимизни Туркияга тажриба ўрганганни юборганимизда, ҳамма сарф-харажатни ўз зиммасига олди. Ўтган йили яна иқтидорли ўқувчиларимизнинг кўрик-танловига ҳомийлик қилиб, ғолибларни пул мукофотлари ҳамда қимматбаҳо эсдалик совғалар билан тақдирлаган эди. Умуман, Наимжон Латипов раҳбарлигидаги бу корхона ҳимматларидан, яқин ёрдамидан беҳад хурсандмиз. Бу йил ўқувчиларимиз учун бир синфни Америкада ишлаб чиқарилган ЭҲМ компьютерлари, аппаратлари ва бошқа жиҳозлари билан таъминлаб беришни мўлжаллашган. Хабарингиз бўлса керак, Паркентда «Юнитех интернейшнл» катта университет барпо этмоқда. Насиб қилса, университет ишга туширилиши билан биринчи навбатда иқтидорли ўз ўқувчиларимиз биринчи талабалари бўлишади. Университет 6 факультет бўйича ихтисослаштирилган.

Зоир ТУРСУНОВ.

** Шаҳар бедарвоза эмас*

БАРБОД ЭТИЛГАН ҚИНҒИРЛИКЛАР

ҚИММАТБАҲО теридан тайёрланган чиройли ва иссиқ шубани кийиб, қишда маза қилишни ким ҳам хоҳламайди, дейсиз. Чет элдан келтирилаётган бежирим курткаю пальтоларничи? Ҳар ҳолда биз Ҳиндистон ё Африкага ўхшаш иссиқ иқлимда яшамаймиз. Бундай буюмлар ўзимизга ҳам жуда зарур. Лекин юртимизга ҳар хил сабаблар билан ташриф буюраётган ўзга республикалар фуқароларининг пул сарфлаш бобидаги сахийликлари туфайли уларнинг нархи осмон баробар кўтарилиб бормоқда.

Ташмачиларнинг шароитга мослашиш бобидаги уддабуронликлари божхона ходимларини ўз хизмат жойида янада сергакроқ туришга ундамоқда. Ўтган ёз мавсумида турли хил мева-чева, ёзлик кийим-кечакларни ноқонуний равишда республикамиздан ташқарига ташиб кетиш каби ҳуқуқбузарликлар фуқаролар ўртасида кенг тус олган бўлса, бугун эҳтиёж янада каттароқ бўлиб бораётган қишлик кийимларга ўзларини урмоқдалар.

Шу йил 22 август куни «Тошкент» авиайўли орқали «Тошкент—Магнитагорск» йўналиши бўйлаб учмоқчи бўлаётган фуқаро 1952 йилда туғилган, «Нептун» ҳиссадорлик жамиятида молшунос лавозимида ишлайдиган, Магнитогорск шаҳрида истиқомат қилувчи Т. Гусеванинг шахсий юклари божхона назоратидан ўтказилганда у республикадан ташқарига ноқонуний равишда баҳоси 400.000 сўмлик қоракўл терисидан тайёрланган шубани олиб кетаётгани аниқланди. Йўловчининг гапига қараганда уни Самарқанд шаҳар дўконларининг биридан сотиб олган. Буюм давлат фойдасига мусодара қилинди ва ҳуқуқбузар 22.500 сўм жарима тўлашга мажбур бўлди.

Шу куни ўша йўналиш бўлаб учмоқчи бўлаётган яна бир фуқаро 1938 йилда туғилган, Магнитагорск «Главснабмонтаж» корхонасида муҳандис лавозимида ишловчи С. Чуба шубанинг ноёб материалдан тайёрланган, баҳоси 300.000 сўмлик хилини ноқонуний равишда олиб чиқиб кетмоқчи бўлаётганда божхона ходимлари томонидан тўхтатиб қолинди. Савол-жавобда у ҳам буюмни Самарқанд шаҳар бозорларининг биридан харид қилганлигини айтди. Ташмачининг «ўлжа»си ўзига насиб этмади — давлат ҳисобига мусодара қилинди ва у катта миқдорда жарима тўлади.

Бундай нафис, бежирим ва иссиқ кийимни қишда ўзимизнинг аёлларимиз кийишни истамайди, дейсизми? Истайди албатта, лекин четдан келаётган пулдорлар уларга бундай буюмларни ўртача нархларда сотиб олишига имкон бермаяптилар.

24 август куни Тошкент «Шимолий» темир йўл шоҳбекатидан «Тошкент—Москва» йўналишидаги поездга чиқмоқчи бўлаётган фуқаро 1961 йилда туғилган, ўрта маълумотли, ҳеч қаерда ишламайдиган Свердловск шаҳрида истиқомат қилувчи В. Матееванинг юклари божхона назоратидан ўтказилганда ундан қоракўл терисидан тайёрланган, баҳоси 250.000 сўмлик шуба топилди. Унинг сўзига қараганда бу буюмни Тошкент шаҳар дўконларининг биридан сотиб олган. Ноқонуний олиб кетилаётган қимматбаҳо қишлик кийим давлат ҳисобига мусодара қилинди ва савдога қайтарилди. Ҳуқуқбузар эса катта миқдорда жарима тўлади.

29 август куни Омск шаҳрининг Пригородний кўчаси, 9-уй, 48-хонадонида истиқомат қилувчи 1951 йилда туғилган фуқаро 4 дона, умумий баҳоси 1 миллион сўмга яқин қимматбаҳо шубаларни олиб «Тошкент—Омск» поездида юртига жўнамоқчи бўлиб турганда уни А. Усмонов бошчилигидаги божхона пости ходимлари «тутиб» қолдилар. Ҳеч қаерда ишламайдиган бу шахс буюмларни шаҳар дўконларидан сотиб олганини бўйнига олди. Ноқонуний ҳатти-ҳаракат учун сарфланган пули эса «қулоғини ушлаб» кетди. Бунинг устига катта миқдорда жарима ҳам тўлаганидан кейин анча ўзига келиб қолди.

Ўша куни юқорида номи зикр этилган божхона пости бошлиғининг тадбиркорлиги туфайли республикамиздан ташқарига ноқонуний равишда «йўл олмоқчи» бўлиб турган 3 дона, умумий баҳоси сал кам 800 минг сўмлик шинам ва кўркам шубалар ўз йўналишини ўзгартириб қайта савдога чиқариш учун шаҳар дўконларига юборилди. Бу қинғирликни амалга оширмоқчи бўлаётган фуқаро Уфа шаҳар, Вологодская кўчаси, 81-уй, 93-хонадонда истиқомат қилувчи ҳеч қаерда ишламайдиган Р. Сайфулин катта миқдорда жарима тўлади.

Республикамизга ташриф буюриб, бундай қинғирликларга қўл ураётганлар рўйхатини яна анча давом эттириш мумкин. Жумладан, 1964 йилда туғилган, ўрта маълумотли, «Макс» фирмасида директор лавозимида ишловчи, Омск шаҳар фуқароси В. Кудик; 1958 йилда туғилган, олий маълумотли, Бошқирдистоннинг Дюртюм шаҳрида истиқомат қилувчи Дюртюм марказий касалхонасининг врачи Ф. Гильманова; 1967 йилда туғилган Қарағанда вилоятида истиқомат қилувчи поликлиника ходими Г. Серикова каби фуқаролар қимматбаҳо қишлик пальто в шубаларни ноқонуний равишда ўзлари билан олиб кетаётганларида божхона ходимлари томонидан тўхтатиб қолинди.

Юртимиз бозорларидан бундай зарур буюмларни ўмариб кетишдан бойлик орттириш мақсадини кўзлаётганларнинг ҳам борлиги айниқса ташвишланарлидир.

Жумладан, Тошкент «Шимолий» темир йўл шоҳбекатида фаолият кўрсатаётган божхона ходимлари «Тошкент—Уфа» поездида жўнамоқчи бўлаётган 1950 йилда туғилган, олий маълумотли, боғча тарбиячиси У. Нишонбекованинг шахсий юкларини назоратдан ўтказганларида унинг баҳайбат сумкаларидан тўрт дона нафис аёллар пальтоси ва унинг ёнидан болалар, аёллар ва эркакларнинг кўйлаклари, катта ҳажмда энг зарур кундалик эҳтиёж материали бўлмиш чит матоси, кўплаб катталар ҳамда болалар пайпоқларидан иборат умумий баҳоси 200 минг сўмликка яқин саноат молларини топдилар. Улар давлат ҳисобига мусодара қилинди ва ҳуқуқбузар катта миқдорда жарима тўлашга мажбур бўлди.

Тожикистон фуқароси, 1971 йилда туғилган Ленинобод вилоятида истиқомат қилувчи Р. Юсупов «Тошкент—Новосибирск» поездида етти дона ҳар бири 150 минг сўмлик чет элда тайёрланган эркаклар курткасини ноқонуний олиб кетмоқчи бўлаётганда божхона ходимларига рўбарў келиб қолди. Савол-жавобда бу буюмларнинг Тошкент шаҳар дўконларидан сотиб олингани исботланди. Оқибатда Юсупов умумий баҳоси 1 миллион сўмдан ортиқроқ буюмини давлат ҳисобига топширишга мажбур бўлди ва шу тариқа унинг мўмай фойда кўриш илинжи барҳам топди. Уларнинг-ку муддаоси маълум: ўзга юртнинг бойлигини ташмалаш. Лекин шу юртда яшаб, шундай қинғирликларга қўл уришда бегоналардан ҳам ошиб тушаётган кимсаларнинг қилгиликларига нима дейсиз?!

Қибрайлик З. Сулаймонова ҳеч қаерда ишламайди. У «Тошкент—Москва» йўналиши бўйлаб жўнайдиган поездда тулки терисидан тайёрланган, баҳоси 148 минг сўмлик шуба ва унга қўшиб хорижда ҳамда ўзимизда ишлаб чиқарилган чиройли ва бежирим аёллар туфлилари, эркаклар курткаларию костюмлари, турли хил рўмол ва кўйлаклар, спорт костюмларини ноқонуний олиб жўнамоқчи бўлаётганда божхона ходимлари унинг йўлини тўсиб қолдилар. Эгри ишга қўл уриб, умумий баҳоси сал кам 1 миллион сўмлик молини давлат ҳисобига ўтказишга мажбур бўлган бу аёл ҳар ҳолда қилмишидан энди пушаймон бўлса керак.

Қишни иссиқ пальто киймасдан ҳам ўтказиш мумкиндир. Лекин товар-моддий бойликларни республикадан ташқарига ноқонуний олиб чиқиб кетишни тақиқловчи ҳукумат қарорларига хилоф иш қилаётган кимсаларнинг бундай хатти-ҳаракатларига қарши курашиш нафақат божхона ходимларининг балки ҳар бир фуқаронинг, ҳар бир савдо ходимининг ҳам бурчи бўлиб қолмоғи керак.

Пўлат ЖОЗИЛОВ,

Ўзбекистон Республикаси Давлат божхона комитети ходими, божхона хизмати лейтенанти.

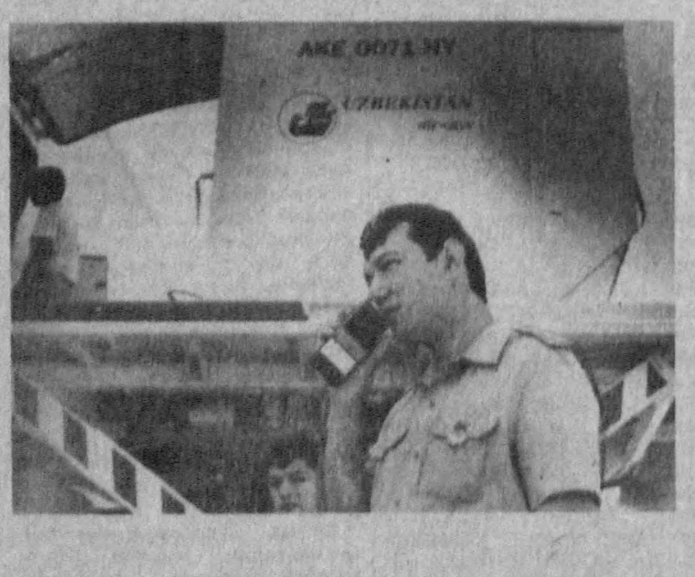

Республикамиз, жумладан, пойтахтимиз ҳудудидан аҳоли учун зарур маҳсулотларнинг, халқимиз моддий, маънавий бойликларининг четга олиб чиқиб кетилишининг олдини олишда шаҳар божхона хизмати ходимларининг роли каттадир. Сиз кўриб турган суратларда божхона хизматчиларининг фаолиятидан айрим лавҳалар акс эттирилган. Зеро, ҳар қандай мукаммал сурат ҳам бу касб ортида ётган машаққатларни бор бўйи билан намоён этишга қодир эмас.

СУРАТЛАРДА: аэропортнинг божхона назорати зали; халқаро аэропортга келтирилган юкларнинг барчаси Виталий Кочелаев каби тажрибали ходимларнинг синчков текширувидан ўтади; учиш олдидан.

Андрей Пишиенко суратлари.

ОҚШОМХОНЛАР ДИҚҚАТИГА!

«Тошкент оқшоми» газетасининг навбатдаги сони 30 сентябрда чиқади.

Муҳаррир
Эркин ЭРНАЗАРОВ.

ТИЖОРАТ ХАБАРЛАРИ ВА ЭЪЛОНЛАР

Д И Қ Қ А Т !

Сув йўллари ва сув қувури тармоқларида таъмирлаш ишлари олиб борилиши, ҳамда 1993 йилги қиш мавсумига тайёргарлик кўриш муносабати билан

«ВОДОКАНАЛ» ТРЕСТИ

ШАҲАР ВОДОПРОВОДИ АБОНЕНТЛАРИГА

Совуқ сув бўлмаслиги ва босими пасайишини

МАЪЛУМ ҚИЛАДИ

4 ОКТЯБРЬ СОАТ 9.00 ДАН 5 ОКТЯБРЬ СОАТ 21.00 ГАЧА

СУВ БОСИМИ ПАСАЯДИ:

ЯККАСАРОЙ ТУМАНИ — Усмон Носир, Муқимий кўчаларида;

ЧИЛОНЗОР ТУМАНИ — 1, 2, 3, 5, 6-мавзеларда;

СОВУҚ СУВ БЎЛМАЙДИ:

ЯККАСАРОЙ ТУМАНИ — Волгоград, Умаров, Пионер, Саломатин кўчаларида қисман бўлмайди.

СУВ БЎЛМАГАН ЖОЙЛАРГА СУВ АВТОМАШИНАЛАРДА ЭЛТИБ БЕРИЛАДИ.

Маълумот олиш учун телефонлар: 33-15-95, 33-75-95, 56-60-06.

Ўзбекистон Республикаси халқ таълими вазирлиги

Х. З. КАЛОНОВ НОМЛИ ТОШКЕНТ ШАҲАР ОЛИЙ ҲУНАР БИЛИМ ЮРТИ

ТОШКЕНТ ШАҲРИДАГИ 9-СИНФ ЎҚУВЧИЛАРИ ДИҚҚАТИГА!

Х. З. Калонов номли олий ҳунар билим юрти Янги ахборот технологиялари (ЯАТ) ихтисосликлари бўйича якка тартибда сиртдан ўқиш гуруҳларига ўқувчилар қабул қилади.

Билим юрти ўз ўқувчилари ва талабаларига янги ахборот технологиялари соҳасида ишчи касбидан тортиб то муҳандис малакасигача бўлган бир неча ихтисосни эгаллаб чиқиш имкониятини беради.

Сиртқи бўлимга қабул қилинган ўқувчилар ўзларининг бўш вақтларига қараб якка тартибдаги ўқув режаси бўйича таълим оладилар. Билим юртига келганларида уларга танланган касблари бўйича маслаҳат берилади. Сиртқи бўлимга қабул қилинганлар ўқув-ишлаб чиқариш практикасидан озод қилинадилар.

Икки йиллик сиртқи ўқишни муваффақиятли битирганлар олий ҳунар билим юртининг кундузги бўлимига, 3-курсга ўтиб ўқиш ҳуқуқига эга бўладилар.

Ҳар бир йил таълимнинг навбатдаги босқич танловида иштирок этишдир.

ЎҚУВЧИЛАР ҚАБУЛ ҚИЛИШ 3 БОСҚИЧДА ТАНЛОВ АСОСИДА ЎТКАЗИЛАДИ:

1-БОСҚИЧ — **ПЭҲМ да математикадан тест синови;**

2-БОСҚИЧ — **ПЭҲМда мантиқий тест синови;**

3-БОСҚИЧ — **руҳият педагогика тест синови.**

Тест натижаларига қараб талабалар олий ҳунар билим юртига қабул қилинадилар.

МАШҒУЛОТЛАР 1 ОКТЯБРДАН БОШЛАНАДИ.

Маълумоти тўғрисидаги гувоҳномадан кўчирма, 2 дона фотосурат, ариза топширилиши шарт.

МАНЗИЛИМИЗ: Хуршид кўчаси, 45-уй (10 «э», 85 «э» автобусларнинг «Семашко номли институт» бекати). Телефонлар: 34-55-73, 34-24-18.

ТОШКЕНТ САЙЁҲЛИК — СПОРТ КЛУБИ

ЧЕТ ЭЛЛАРГА САЁҲАТЛАР УЮШТИРАДИ

ХИТОЙ, ҲИНДИСТОН, СУРИЯ АРАБ РЕСПУБЛИКАСИ, ЭРОН, ГЕРМАНИЯ (автомобиль харид қилинади), ПОЛЬША. **Чет элга чиқиш учун рухсатнома ва чет эл паспортини расмийлаштиради.**

МОСКВА, МИНСК, ЖАРКЕНТ (Панфилов), БИШКЕК, ОЛМАОТАГА **тижорат сафарларини таклиф қилади.**

«ЯНГИОБОД» **сайёҳлик базаси,** «ЧИМЁН» **сайёҳлик мажмуаси,** «ОҚТОШ», «ЧИНОЗ» дам олиш зоналари, «ИССИҚ КЎЛ» (Мудофаа вазирлиги) **санаториясига дам олувчиларни чорлайди.**

ЖАМОАЛАРДАН ТАЛАБНОМАЛАР ҚАБУЛ ҚИЛИНАДИ (транспортга ҳам).

Мурожаат учун манзилгоҳ: Т. Шевченко кўчаси, 44-уй. Телефонлар: 32-34-40, 33-10-55.

ТАБРИКЛАЙМИЗ!

Ҳамза ва Маҳбуба Муҳсиновларни паҳлавондек ўғил кўрганликлари муносабати билан чин юракдан табриклаймиз. Мустаҳкам соғлиқ ва улкан оилавий бахт тилаймиз.

Қариндошлари, дўстлари ва ишхонасидаги хизматдошлари.

ДИҚҚАТ!

Тошкент шаҳар Ҳокими маҳкамасининг ТУРАР ЖОЙ БОШҚАРМАСИ

ТУГАТИЛАДИ

Даъволар эълон чиққан кундан бошлаб бир ой мобайнида қуйидаги манзилда: Халқлар дўстлиги майдони 4-уйда қабул қилинади. Телефон 45-03-95.

Тошкент шаҳар Давлат солиқ бошқармаси жамоаси бошқарманинг бош давлат солиқ инспектори — тафтишчиси

Баёзхон Аббосович МУҲИТДИНОВнинг

бевақт вафот этганлигини чуқур қайғу билан билдириб, марҳумнинг оила аъзоларига ҳамдардлик изҳор қилади.

Ўзбекистон Соғлиқни сақлаш вазирлигининг Педиатрия илмий-текшириш илмгоҳи ва клиника жамоаси ошқозон-ичак касалликлари бўлимининг раҳбари, тиббиёт фанлари номзоди

Жўрабек УСМОНБЕК ўғлининг

вафот этганлигини чуқур қайғу билан билдириб, марҳумнинг оила аъзоларига таъзия изҳор қилади.

Ўзбекистон Давлат Жаҳон тиллари университети жамоаси олмон тили куллиётининг декани, филология фанлари номзоди, доцент Мавлуда Аҳроловна Аҳроловага опаси

Санъат Аҳроловна ХЎЖАЕВАнинг

вафот этганлиги муносабати билан чуқур таъзия изҳор этади.

Тошкент Давлат иқтисодиёт университети жамоаси университет рус тили кафедрасининг катта ўқитувчиси Д. Ф. Кушаевага онаси

Шамсия КАМОЛОВАнинг

вафот этганлиги муносабати билан чуқур таъзия изҳор қилади.

МУАССИСЛАР: Халқ депутатлари Тошкент шаҳар Кенгаши ва «Тошкент оқшоми» журналистларининг жамоаси

Тошкент оқшоми

Газета Ўзбекистон Республикаси Давлат матбуот комитетида рўйхатга олинган. Рўйхат сони — 000101.

Шанба ва якшанбадан ташқари ҳар куни ўзбек тилида чиқади.

ТЕЛЕФОНЛАР: хатлар — 33-29-70; эълон ва тижорат хабарларини жойлаштириш масалалари бўйича 32-81-42, 32-55-34, 33-56-67.

Эълонлар ва тижорат хабарлари аниқ ва тўғрилиги учун жавобгарлик уларни берган ташкилот ва шахслар зиммасидадир.

МАНЗИЛГОҲИМИЗ: 700000, ГСП, Тошкент, Ленинград кўчаси, 32-уй. Буюртма Г—120. 19899 нусхада босилди, ҳажми — 2 босма табоқ. Офсет усулида босилган, Қоғоз бичими А—2. Нашр кўрсаткичи 64690.

■ Босмага бериш вақти 11.30

■ Босмага берилди 11.30.

Ўзбекистон Республикаси Президенти Маҳкамасининг Ишлар бошқармаси ҳузуридаги «Шарқ» нашриёт-матбаа концерни. Корхона манзили: «Буюк Турон» кўчаси, 41-уй. 1 2 3 4 5 6

Буюртма Г—836. 17499 нусхада.